

ԼՐԵՆԵԿԷ

Լուսին

ՀԱՐԱՅԱԹԵՐԹ

ԱԶԳԱՅԻՆ

ԿՐԿԱՆ և ԲԱՐԱՐԱԿԱՆ

ՅՑԻՆ ՏԱՐԻ
1908

4 ՄԱՐՏ ԹԻՒ 10

ՆԱԽԱԳԻՐ-ՏՈՐԵՆ

Ս. ՄԱՍԻՍԻԱՆԻ ՈՐԻՆ

ԻԶՄԻՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

Ա. Մառաշի ներկայ թիւով քաժանորդ-կողմները պիտի ստանան
Եռամսեայի Առաջին թիւը:

ԲՈՎ ԱՆԳԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ա. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ	Գրական Բրոնիկ	217
Կ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ	Համբ. Սէր	222
ԱՐԳԱՄ	Պոլսեցիի մը Խօսքերը (Թղթ.)	229
Շ. ՄԻՍԱԳԵԱՆ	Մաւորականի մը Մատենաշարը	232
ՆՈՐ ԱՇՈՒՂ	Պզտիկ Երգեր	238
Յ. ԱԼՓԻԱՐ	Շոգ-Մոգ	238
	Լոպար	240

GRANDS MAGASINS

DE LA RUE FRANQUE — SMYRNE

P. XENOPOULO & Co

ՍԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆՔ ՖՐԱՆԿԱՅ ԹԱՂԻ

Բ. ՔՍԵՆՕՔՈՒԼՕ ԵՒ Ը

Երկուշաբթի 16 և 17 Մարտ

ՎԱՃԱՌՈՒՄՋԵՂՁԵԱԼ ԳԻՆԵՐՈՎ

ԿՏՈՐՈՒՅՆՔՆԵՐՈՒ ԵՒ ՄՆՈՅՈՐԴՆԵՐՈՒ

Կ Ա Ն Խ Ի Կ

ՍԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՍՏԵՓԱՆ ԻՓԼԻՔՃԵԱՆ

ՖՐԱՆԿԱՅ ԹԱՂԻ

Պատի ունինք ծանուցանել մեր Յարդոյ Յանախորդաց Թէ վերջին
նորաձևութիանց ամենաքաղաք տեսակները, եկած ինչ. նոյնպէս ստացած
ենք ֆլանելթներ Vivella ֆանելաներ, Dentsի ձեռնոցներ, Wolseyի
ֆանելա շալիկ և combinaisonներ, անղլիական հոլանդացիներ Dentelels
և բազմաթիւ չաբուտ տեսակներ, նաև կանանց Manteauxներ
աժան և վերջին գիներով:

ԾԱՆ - ԱՄԷՆ ԵՐԿՈՒՇԱՅԹԻ ՕՐԵՐԸ ԿԸ ՄԱԿՈՒԻՆ ԿՏՈՐ-
ՐԻԱՆՔՆԵՐ:

Smyrna

1

ԽՈՅԼԵՆ ԱԶԱՏԵՑԻՔ ԻՆՔԶԻՆՔՆԻՐ

Իբրեւ ամենեկն
բնական, ամե-
նեկն ապահով
եւ ավեցեցն

նիւնական միջոց արիւնք
մաքելու ու զօրացնելու
համար, պէտք է գործածել

ԷՄԻԼՍԻՕՆ

ՍՔՐՈԹԸ

Միշտ պահան-
ջեցե՛ք այս դե-
ղորոյն «Զինո-
ւոր» մաքայով
որ էմիլսիօն
Սքրիֆ յատուկ
է:

որ պատրաստուած է մօրիւ ձկան իւղով,
եւ կիրի ու սօսայի հիբօծօսֆիքով, ու

ամենեկն փափկակազմ սա-
մոսին իսկ դիւրամարսելի
ըլլալով մեկեղ, անմիջապէս
օգտակար կ'ըլլայ մօրիւ ձկան
իւղին սննդադար եւ բուժիչ
բոլոր հրաւալի յատկութիւն-
ներովը:

ԶՕՐԱՑՈՒՑԻՔ

Ձ Ե Ր

ԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆԸ

ԿԸ ԾԱՆՈՒԻ ԲՈԼՈՐ ԴԵՂԱՐԱՆՆԵՐԸ ԵՒ
ԲՈԼՈՐ ԴԵՂԻ ՄԹԵՐԱՆՈՑՆԵՐԸ:

Ռ. ՈՐԲԵՐԵԱՆ Ճ Ի Պ Ո Ւ Դ Ի

Իր բարեկամներուն պատիւ ունի
ծանուցանել թէ 4 Յունիւ 1908էն
սկսելով հիմնած է առեւտրական
տուն մը, որ յանձնակատարու
թեամբ, ներածումով եւ արածու-
մով պիտի զբաղի:

Մասնատրտալէս ուշադրութիւն
կը հրաւիրէ Մօրալի եւ Հարարի
ազնուազոյն սուրճերու յրալ, ու
ընդմէ պատրաստ է 3 եւ 5 քիլոնոց
պարկերով հալթալթել ածան դե-
ներով:

Հասցէն

R. VORPERIAN—DJIBOUTI
(Côte Française des Somalis)

ԵՆԹԵՐՆԱՄԻՈՆԱԿ (L'Internationale)

ԵՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
Ի ՏԻՍԵԼՏՐՈՓ

Թիֆլիսի իմաստ Ժողովին
արկածներուն գեմ տպահ-
գար ժողովին շնորհիւ կ'ընդունի
խիտ նշանակաւ որ զիններով
եւ պայմաններով:

Իգմիթի ընդհ. գործակալը
Լ. ԵՆ Լ. ՎԱՐՊԵՏԵԱՆ

BANQUE D'ORIENT

ՊԱՆՔ ՏՕՐԻԱՆ

Հաստատուած Յունաստանի Աղզ. և Տըչլանտի Ազգ. դրամատան կողմէ
Դրամադրուի տմբողջութեամբ զրուած ֆրանք 10.000.000

Կեդրոնատեղի ԱՔԵՆՔ

Մասնաճիւղ Կ. Պոլիս, Իզմիր, Սիւանիկ, Ալեքսանդրիա, և Գահիր
Գործակալութիւն Ի Համպուրկ

Պանք տ'Օրիան զրամատունի ամէն թեռակ գործողութիւններ կ'ընէ,
ինչպս՝ զանձում և զեղջում Առեւտրական թղթերու, Հեռադրական վըր
ճարմունք, առուծախ փոխգրեւու և զրաճներու, Աշխարհի զլիաւո-
քաղաքներու վրայ կտտայ վարկերու բացման զրեր, առուծախ ամենէ
աեսակէ արթութիւն, բացում ընթացիկ հաշիւներու, զրա արժե-
թուղթերու և ապրանքներու վրայ են. են:

Ա Ի Ա Ն Դ Ն Ե Ր

Պանք ՏՕրիան կ'ընդունի զրամի Աւանդներ հետեւեալ սակերով

1 $\frac{1}{2}$	$\frac{0}{0}$	3	ամսուան աւանդի մը համար
2	$\frac{0}{0}$	6	» » » »
3	$\frac{0}{0}$	1	տարւան » » »
3 $\frac{1}{2}$	$\frac{0}{0}$	2	» » » »
4	$\frac{0}{0}$	3	» » » »

Բարեցործական Հաստատութիւններու տւանդներն վերեւի սակերէն
 $\frac{1}{2}$ $\frac{0}{0}$ առաւելութիւն մը կ'ընդունին:

Ի տես վճարելի տւանդներուն համար՝ միակ անձի մը կողմէ և 100
Օսմ. ոսկիէ ոչ աւելի, Պանք տ'Օրիան տարեկան $2\frac{1}{2}$ տոկոս մը կը
յառակացնէ:

Պանք տ'Օրիան Հաստատութեան տրամադրութեան տակ զրած է,
աննշան վարձքի մը փոխարէն իր Հաստատութեան մէջ զանուած զրա-
մարկիւններն, հոն զրամ և արժեաւոր առարկաներ պահելու համար:

هذه هي النسخة التي
 في مجموعتي
 أغرب بوسان

ՀԵՐԷՔԷԻ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱՐԱՆ
 ԻԶՄԻՐԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

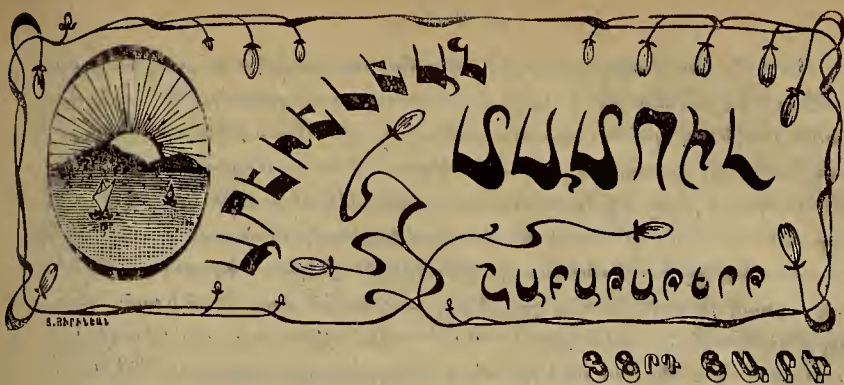
ՅԱԿՈԲ ՊՈՍՐԱՆՃԵԱՆ

ՀԵՐԷՔԷԻ ԿԱՅՍ. ԳՈՐԾԱՐԱՆԻ Հանրածանօթ և Համբաւում
 արտադրութիւններն կ'գտնուին ալժմ Իզմիրի մասնաճիւղին մէջ, նոյն
 իսկ եւրոպական նմանօր նախ տեսակներ գերազանցող.

ՄԵՏՈՒՔՄԷ ՇՐՋԱԶԳԵՍՏՈՒՆԵՐ

ՊԼՈՒԶԻ ՀԱՄՈՐ ՏԵՍԱԿ ՏԵՍ և ՄԵՏՈՒՔՄԵՆՆԵՐ ԿԵՐՊԱՆԵՐ
 ԳԼՈՒԽԻ ՄԵՏՈՒՔՄԵՆՆԵՐ ՍԱՒՓԱՆԵՐ, ՄԵՏՈՒՔՄԵՆՆԵՐ ԹԱՇԿԻՆՆԵՐ
 ԳԱԶՄԻՐՆԵՐ, ՉՈՒՀԱՆԵՐ, ԳՈՐԳԵՐ,
 ՍԷՃԱՏԷՆԵՐ ԵՂՆ. ԵՂՆ.

Կ'արժէ աչքէ անցնել ինչ որ իրապէս գրասիւ է ասկայն ու սոսոյ

4 ՄԱՐՏ 1908

ԹԻԻ 10

ԳՐԱԿԱՆ ԳՐՈՆԻԿ

ԱՌԱՍՊՈՅԼ ՄԸ

Մինչև այսօր, լուին ընթերցողին եղայ բառական աղմկալի լրագրական գրականութեան մը՝ որուն ծնունդ տուաւ Չիֆթէ-Սարաֆի գրքին համար գրած յառաջարկնա։ Խօսքը չպիտի ընեմ անոնց՝ որք այսպիսի «լպիրչ» գրքի մը մուտքին առջև գտնուելու համար՝ պախարակեցին զիս Չիֆթէ-Սարաֆին հետ միասին, ինչպէս նաեւ անոնց՝ որք տարապայման ու անվերապահ հիացում միայն տեսան այդ յառաջարկին մէջ։ Յոռի ընթերցողներ, որոնց՝ միտքը բան մը հասկնալու համար պէտք եղած գլխաւորութիւնը կամ համբերութիւնը չունի, և առանց հասունցնելու իրենց դատումը, կ'արձակեն զայն, կը թափեն զայն։ Աւշառտաւ ծուեր, որք իրենց պատուը կը թոթուեն, ահառ ու պիտան։ Չէ, բնաւ չպիտի վստիսայի որ անունս կըցուած գտնուէր Չիֆթէ-Սարաֆի անունին, ամէն անգամ երբ պէտք ըլլար, քրիստոնէական բարոյաւորութեամբ, բանադրանքի ենթարկել տաղանդաւոր բարեկամիս գիրքը։ Եթէ չունենայի անկեղծութիւնը զինքը գնահատած ըլլալու, եթէ չունենայի միամտութիւնն իմ անկեղծութեանս, էի գրեր զայն, այդ յառաջարկնը, ուր այնքան հաւանութիւն կայ որքան գիտողութիւն, այսինքն բարեպաշտամ անկեղծութիւն։ — վաճառի կանխագէտ էի բոլորին, հանձարի այն անհաշիւ չապշուսներուն՝ որոնց տեղի պիտի տար Միւսմիսի մը Արկածներուն հրատարակումը։ Խնդիրն այդ չէ ուրեմն։ Թող գրեն տակաւին՝ բոլոր ուշ մնացող բարոյամոշները, և ես հետաքրքութեամբ ու ակտիւ պիտի ճաշակեմ իրենց հրաւիրուած թունալիլիցին, կենդանացուցիչ ու կազդուրիչ։

Բան մը կայ սակայն, որ քիչ մը մասնաւորապէս ուշագրտու է այս ամէնուն մէջ: Անունիս շուրջը կը գտնուայ տարօրինակ առատակը մը, որուն սաղմնաւորման, կազմաւորման և մարմնաւորութեան հանդիսանալու եղոյ, բաւական ժամանակներէ հետէ: Անկից առաջ ըսած էին արդէն, բայց հիմա մանաւանդ, Չիֆթէ-Սարաֆի գրքին յառաջաբանէն ի վեր, կատարի ու շնական և շինական արարդամաութեամբ կը պօռան, կը կազմանան, կը խմբագրեն թէ ևս ակզբունք չունեցող, դրական խղճմտանք չունեցող մարդ մըն եմ, կեղծիքով, շողորթութեամբ, ամբարտաւանութեամբ շինուած մաքիավէլեան աստուածայնութեան յորինիչ մը, անբարոյական տողերու երկիւղալի շարագրող մը: Եւ գիտէք ինչու համար միայն. — որովհետեւ ժամանակով իբր թէ ըսած եմ եղեր որ Չ. — Սարաֆ տաղանդ չունի, մինչդեռ այսօր կ'ըսեմ եղեր թէ՛ ունի:

Արամ էֆ. Անտոնեան, առատակին հեղինակը, իր ժամանակին լուսաւոյն վարկեանները կը վտանէ՝ զայն բանաձեւելու համար. և սնա՛ ընթերցող ու գրող հասարակութիւն մը՝ որ իրեն կը հետևի, կուրօքէն, առանց անձնական հակակշորի, ու կը պօռայ... «կեղծաւորը, շողորթիքը, անբարոյականը...» Թեթեւ ու քաղցրալո՛ւր բառեր: Եւ ամբոխը հետզհետէ կ'ստուարանայ, նմանողութեան օրէնքով: Համբուրկի ճակատներ, պաշտելի շինեօմներ իսկ կան խառնակ մէջ, ուր կը հանդիպեմ նոյնիսկ իր ուշիմութեամբն ու բանիմացութեամբը հանրամասնօթ նրբամիտ գրողի մը գիմարծութեան, այս անգամ, աւա՛ղ, անօրինակ կերպով լուրջ, յուզուած, կիւքի թափին թակ կազմալուծուած: Եւ խմբապետը, Արամ էֆէնտի, ճարտը կը շարժէ, դիւային ծիծաղով, և նուազախումբը կը պօռայ, կը զառնայէ յաւիտեան:

Անտաղալոյս, փոյթէ չէ թէ պարզամիտներու խումբ մը կայ, որ օձի նկարապետով առաջնորդի մը հետեւն կը վազէ, իբր թէ բզկտեւելու համար իմ բարոյական մարդու նշանակութիւնա: Խնդիրը սա՛ է որ, անունիս շուրջը հետզհետէ կը կազմաւորուի առատակ մը, որուն կը խառնուի իմ մշտապէս սիրած ու յարգած մէկ անձնաւորութիւնա: Չիֆթէ-Սարաֆ, որուն տաղանդին նկատմամբ իմ ունեցած գնահատական տրամադրութիւններս՝ ակիզքէն ցոյցօր չեն փոխուած ընաւ: Շատ ստորասական են այս տողերը: Չեմ ուզեր որ անոնք պարզապէս միայն ըսուած ըլլան: Ուստի և, պիտի խնդրեմ որ ընթերցողներս թոյլատու ըլլան բացատրութեան մը՝ որուն պէտք կայ և որ կը պարզէ ամէն ինչ:

Արդ, Արամ էֆէնտի Անտոնեան, որ իմ անբաժանելի բարեկամն է, որ յաւիտեան գիւ շտախուր հաճոյքը կուտայ ինծի, զիս հակասական և անբարեխիղճ հռչակելու համար, հիմնուած է տարիներ առաջ Ա. Մանուկ ի (1904 թիւ 9) մէջ իմ կողմէս հրատարակուած յօդուածի մը մէկ հատուածին վրայ, ուր խօսելով տիրացումիս և

բարոյամոլ մարդոց մասին, հեգեօրէն (ironie) այսինքն հակառակը հասկցնելու յայտնի մտադրութեամբ, ըստւած է թէ՛ 2. — Ս : Լպիրը գրող մըն է, թէ գծադրարար տողանդ ալ ունի, թէ՛ բարեպաշտ մարդու մը համար աններելի պիտի ըլլար այդպիսի անբարոյական գրողի մը մեկնաստ հանդիսանալ, և ինչպէս կ'ըսէին կամ պիտի ըսէին սաղմոսով ու վարք սրբոյցով սնած միտքեր : Խնդիրը պարզապէս քարոզող իրքերու Թաւշանձեան մրցումին վրայ էր, և ես այդ յօդուածով, որ դեռ մէջտեղն է բարեբաղդարար, մեր ժողովրդին ու մեր մեկնասաներուն հին ու աւանդամբ կրօնամատութիւնը կը քննադատէի, այդ սովիւ հեգնական ճամբով, այսինքն անուղղակի եղանակով, համակարծիք գտնուելով 2. — Սարաֆին որ յօդուած մը գրած էր նոյն նիւթին վրայ և երգիծօրէն փաղաքշելով Շահնուրի բարեկամը՝ որ 2. — Սարաֆի այդ յօդուածին դէմ գրած էր : Յօդուածիս ընդհանուր ոգին ու ելլակայութիւնը, միևնչեւ այդ վայրկեանը եւ անկից միևնչեւ այսօր, 2. — Ս. Ի. անձին ու գրականութեան նկատմամբ իմ ունեցած համակիր արամադրութիւններս, — որոնց մասին՝ հաստատականօրէն կամ փոտականօրէն՝ կը հրաւիրեմ հրապարակով վկայել նոյն ինքն Չիֆթէ-Սարաֆը, — լիովին կ'ապրացուցանեն թէ ես երբէ՛ք, ո՛չ մէկ անգամ հակառակեան մէջ չեմ գտնուած, պայմանով որ, Արամ էֆէնտի Անտոնեան կրտսերի՛ն որեւէ անգործ պարոն՝ կամաւորապէս թէ ակամայ գիշնե՛ր կայացուած և այդպէսով հակիմաստ դարձած հաստատմներ «առանց մեկնութեան» իրարու տակ գնելով, ընթերցող կամ նայորակ գրեւէ երազող հասարակութիւնը չխաբեն : Անտոնեան էֆէնտի ուրիշ անգամ մըն ալ միևնոյն բանը ըրաւ, նոյնիսկ իր մասին : Կ'ըսեմ ու կը կրկնեմ թէ՛ գէշ գրող մը, սնամէջ ու անհանդուրժելի հակառար մըն է ամէն անգամ որ ինքզինքը կը մոռնայ, ամէն անգամ որ քրքր նիկաղրէ կամ ծաղրանկարչի տահմանէն դուրս կը ցառքէ : Այո՛, չա՛րասանջ, քրտնաթաթառ հակառար մը, երկայնապատում, գրախօս, անհամ հակառար մը, որ սակայն իր գործած մեղքին չքմեղանքն ունի, — յամառ անդիտութեան սրտաբաւ չքմեղանքը : Ինք հաստատեց նոր գրականութեան մէջ՝ կեղծ-գրականութեան, չափնուած, չզգացուած, չապրում գրականութեան գրութիւնը : Շատ մը նորիկ ու աճապարտ գրողներ իրենցը հետեւին այսօր : Բայց մարդ իր գրական խառնուածք ներք չի գնիր, չի բռնաբարեր անպատիժ : Գրական յատկութիւնները Բանութեամբ կամ ազօթ լով չենք կրնար ձեռք բերել զանոնք : Կամ երբ կը փորձենք, կը ծեքնայինք մաշաւանդ : Իր մասին տարիներ առաջ գրած գիտատուեթիւ մէջ ըսեր էի թէ՛ յաջող ծաղրանկարիչ մըն էր Անտոնեան, և կը բարեմաղթէի որ այդ ձեւըը մանտանդ մշակէր, փոխանակ ցուցամոլարար բառաբաններու մէջ զեղերելու : Հասարակ գրող մըն էր ու է ինքը : Իբր

այդ՝ ունի սահուն ու զիւրին ոճ մը։ Բայց Արամ էֆէնտի քիչով գուհացող չէ, և ահա ամէն անգամ որ հասարակ գետնը կը ձգէ, քարտա ճաքաներու մէջ կ'իյնայ։ Գրած է չինոս նորավէպեր, ուր երեակայութիւն միայն կայ, սանձարձակ ու գիտախիւ անպէտ երեակայութիւն մը, իսկ կեանք և իրականութիւն՝ բնաւ։ Անտոնեան՝ չտեսնուած ու չապրուած յերկրանքներուն հեքիաթազիրն է այդ նորավէպերուն կամ պատմուածքներուն մէջ։ Օրինակի համար, այս որսորդը, որ որսի թռչունի մը պոչը տեսած չունի ապահովապէս, կրնայ եկբանիկներով լեցնել իր երեակայական մախաղը։ Եկբանիկներ։ Իբր թէ բուռեր ըլլային, զորս կ'որսայ ինք բառարաններ թըլթատելով։ Այս բոլորը ըսած եմ իրեն հինուոց։ Ու կը կըլնեն։ Եւ Արամ էֆէնտի կը փափաքի որ այսպէսով հակասութեան մէջ գըտնուած ըլլամ։ Սիրուն բաղձանք։

Դեռ ուրիշ բան մը կայ, զոր հասկնալու և ընդունելու համար քիչ մը խելք և նրբամտութիւն պէտք է։ Անկախօրէն մը ներկայ պարագայէն, բամբակ և արթնամիտ մարդիկ գիտեն թէ՛ քննադատի մը գրական պարկեշտութիւնը չի կրնար վտանգուած ըլլալ իր կարելի կամ հաւանական կարծեփոխութիւններով, — ինչպէս յոյժ ողջմտութեամբ դիտել կուտայ Արեւելեան Մաւնալի Լըճախոն Տնօրէնը, — ամէն անգամ որ կարող է ապացուցանել պայծառ անկեղծութիւն մը։ Կարծիքներ փոխել, ինչո՞ւ չէ։ Յորչափ կարծիքները կարծիքներ են, կրնան փոխուիլ։ Կարծիք մը՝ խոստում մը չէ։ Ինչ է կարծիք մը, ենթակային ներկայ վիճակէն ու առարկային ներկայ հանգամանքներէն խիստ պարագայական եղանակով պայմանաւորուած բանաձև մը, առակ փոխուելու այնքան՝ որքան կրնան փոխուիլ իրեն ծնունդ տուող երկու ներքին ու արտաքին պայմանները։ Եւ ինչ է փոխուիլ, եթէ ոչ՝ ապրիլ, քանի որ փոխուիլ կեանքի պայմանն իսկ է։ Զկայ աւելի յեղիդուկ բան քան գաղափարներու և կարծիքներու չէնքը՝ մտաւորական ճոխ զգացողութեան մը մէջ։ Միայն կարծիք ու գաղափար չեն փոխեր, այսինքն չեն ապրիլ անոնք՝ որոնց մտքին պատուհանները գոց են արեւին լոյսին տեղափոխումներուն։ Հարկ կ'ա՞յ երկարօրէն ցուցակապրել բոլոր այն մեծ մտքերը՝ որք իրենց կարծիքներուն ու յաճախ դաւանանքներուն մէջ ընդդիմակութիւններ երևան բերած են, և այդ պատճառով չեն դադրած նկատուելէ պարկեշտ ու պատուաւոր։ Քննադատի մը պարկեշտութիւնն իր վայրկեանի անկեղծութեան մէջ է։ Եթէ գոյութիւն չունի այդ անկեղծութիւնը, կեղծիք, ծածկամտութիւն, անպարկեշտութիւն միայն կայ։ Մէկ բան միայն պէտք չէ փոխուի մարդուն մէջ՝ իր բարոյական խառնուածքին միութիւնն ու ամբողջութիւնը։ Իր հոգիին անկաշառութիւնը։

Եւ ելան չողորձորթ անուանեցին զիս, սկզբունք չունեցող մարդ մը։ Արդեօք անոր համար, որովհետեւ եւ ինծի սկզբունք ըրած եմ

քննասիրական դատումներու մէջ դնել տեսակ մը աննկատ խրատութեամբ հեղնութիւն՝ որ ինէ հեռացուց պատահական բարեկամներու բազմութիւն մը, — անոնց առաջիններէն մին ըլլալով Անտոնեան Արամ էֆէնտին, — զորս ունենալու համար բնաւ չէի յոգնած: Շողոքորթ: Արդեօք այսպէ՞ս ըլլալու համար է որ, գրական հրապարակին վրայ հինէն թէ նորէն այնքան բազմաթիւ են զիս իրենց թռնաւոր կճումներով պարբերաբար փայփայելու համար տաղանդ վատնող իմ՝ անյիշատար բարեկամներս: Այսպէ՞ս կը տեսնէք դուք ճշմարտութիւնը: Երանի՛ ձեր սակաւատես աչքերուն: Բայց հոգ չէ: Թող ըսեն՝ ինչ որ կ'ուզեն. մանաւանդ լաւ է որ ըսեն՝ ինչ որ կըրնան, ինչ որ ընդունակ են ըսելու: Ես պէտք ունիմ անոնց, այդ բազմութիւ «բարեկամներուս» զորս շողոքորթելով ու փաղափշելով շահած եմ: Իմ դժգոհ ու բժականդիր միտքս, իր պարբերական թրմբիքներուն ու անկրականութիւններուն մէջ (apathie) վերստնալու համար քիչ մը աշխոյժ ու խանդավառում, կը կարօտի թոյնի այն ներարկումներուն՝ զորս չեն զլանար ինծի անոնք, — իմ բարեկամներս: Ամէնուն համար՝ երախտագէտ ժպիտ մը ունիմ չրթունքներու վրայ, թող ապահով ըլլան: Միայն թէ, բողձալի էր որ, զիս պատրուակ բռնելով, վարկաբեկ ընել չջանային հազուադիւր բարեկամներ, զորս յարկած ու սիրած եմ միայն:

Դալով Արամ էֆէնտի Անտոնեանին, անկեղծօրէն շնորհապարտ եմ իրեն ալ: Չմոռցաւ զիս, չի մոռնար զիս, պիտի չմոռնայ զիս, պիտի չկրնայ մոռնալ զիս. — ու միայն զիս: Ինչ պատիւ: Տիրահռչակ վանտալ, որ իր յուսահատ բարկութիւնները կը ջանայ ամօքել անշուրհ խաղաբարութիւններով (mystification), օժապտոյտ ճամբաներու մէջ ինկած: Առասպելներու յօրինիչ՝ որոնց ընդհանրացման ու ծաւալման մէջ ամօքում կը փնտռէ իր յաջողութիւն ու սեւամտղծոտ հոգին: Լաւ ճամբու մէջ է. իր ճամբուն մէջ: Յաջողութիւն կը մաղթեմ իրեն:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԵՍԻՐՈՒԹԻՆԵԱՆ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԱՁԴ

Ազգ. Ս. Լուսաւորչեան Հիւանդանոցի նոր կանոնագրին համեմատ, որոշուած է առաջիկայ կիրակի (9|22 Մարտ) հետեւեալ ընտրութիւնները կատարել.

Ա.) Վերաբուժապետի մը

Բ.) Ներքին հիւանդութեանց բժիշկի մը

Գ.) Տեսչի մը

Ուստի ներկայ ազգով կ'հրաւիրուին՝ վերել յիշուած պաշտօններէն ստանձնել փափաքողները՝ իրենց առաջարկները գրաւորապէս ներկայել Հիւանդանոցի Հոգաբարձութեան մինչեւ շաբաթ օր ամսոյս 8|21ին:

Իզմիր, 2|15 Մարտ 1908

(Կնիք)

ՀԱՄԱՐ ԱԼԻՐ (*)

ԽԶ

Աստուծոյ անհասանելի խմաստութեան երեսէն՝ որով նա իր սիրելի ծառաները աւելի շատ կը տառապեցնէ քան ատելիները, Տէր Մհակ հօր վիճակուած արկածներուն հանդէպ Ս. Առաջնորդին կարի բուխ և զգայուն սիրտը հոմ արտութեամբ համակուած էր, այնպէս որ հակառակ իր պերճախօս լեզուին՝ շատ անգամ բառ չէր գտներ առագերէցը մխիթարելու, իսկ այս վերջինը իր կողմէն իբրև թէ մոռնալով իր ողբալի վիճակը՝ կը ջանար մեծաւորին արտութիւնը փարտակել:

Կեղծիքի և փաղաքշութեան այս երկու հեղինակաւոր գերասանները կը փորձուէին զիրար խաբելու և չոյելու արուեստին մէջ այնքան ճարպիկ վերաբերումով կատարել իրենց գերը՝ որ եթէ բեմ ելած ըլլար, կարեւոր դաս մը պիտի ընծայէր հասարակութեան թէ մոլութիւնները մինչև ո՞ր աստիճան կարելի է պարուրել առաքիտութեան լուսափայլ հանգերձանքին մէջ:

Օր չկար որ Սրբազանը չհետաքրքրուէր քահանային բնասանքը կազմող բոլոր անդամներուն որպիսութիւնը հասկնալու. ամենէն աւելի իր հայրանամ հոգածութեան առարկան խեղճ երիցունհին եղած էր. շատ կը ցաւէր այդ կնոջ վրայ, որ իր հեղինակութեամբ կատարելու և օրինակելի սրբունհի մը հանդիսացած էր իրական սեռին հանդէպ, հետևապէս անոր ընկճումը անդարմանելի կորուստ մը կրնար համարուիլ աշխին: Գալով նորաօր հարսին՝ Սրբազանը ուր ուրեք և անցողաբար կը յիշէր անոր անունը, և իր արտարերուածութեան եղանակին մէջ տեղաւորած զանգաղ և անտարբեր չէտով զգացնել կուտար քահանային թէ տաք վերաբերումով չէր որ կը տենչար զբաղուիլ երկատարոյ պրիին կեանքով:

Ու քահանային վշտացեալ սիրտը չվիրաւորելու յայտնի երեւոյթով՝ Սրբազանը սաեպ նրբին ու մերթ աշխարհական ձևի սակ նոյնպէս կը փութար զգացնել թէ ինք սկիսմայ համոզուած էր որ ներկայ բոլոր աղէտներու սկզբնական պատճառը նոյն այդ հարսը եղած էր թիւեւ անդիտօրէն. վստայի զեռ նա անչափահաս աշակերտունի՝ կրցած էր գլխէ հանել Տէր հօր հանգուցեալ պատուական որդին. հետեցնելով այս բոլորէն՝ նա չէր քաշուեր ըսելու որ առաջին անգամ փոքրիկ պարունին տեսնելուն՝ իր վրայ թողած աննպաստ ազդեցութիւնը տակաւին չէր կրցած բոլորովին վտարել. ուստի յորդոր կը կարգար որ ժամ առաջ հարսն ամուսնացնելով անոր հետ գտնիակութեան քարն հեռացնէ իր խնկաւէտ բոյնէն:

Տէր Մնակ իր միամտութիւնը երաշխաւորող բոլոր երեւոյթներով զինուած՝ խոնարհաբար ու երախտագիտութեամբ կը համակերպէր Սրբազան մեծաւորին յորդորներուն, և որոնց մէջ կը գտնէր նոյնպէս իր հոգեկան մխիթարութիւնը։ Եռանդով կը պարզէր իր տենչն ալ հարսն սմուսնայնելու գործին։ Այն ժամանակ առաջնորդին խոշոր աչերուն մէջ տարօրինակ ջղաձգութեան մը ազդեցութեամբ նա կը կարծէր նշմարել կայծի մը ըտպեական փայլատակումը, ու Տէր Մնակ իսկոյն կը յաւելուր թէ շատ կանխահաս պիտի ըլլար այսպիսի փորձի մը ձեռնարկել, վասնզի խեղճ փոքրիկը անմխիթար էր իր սուգին մէջ, ոչ ոք կը համարձակէր բոցալստու կրակին վրայ մինչև իսկ թեթեւ շունչ մը արձակել, ընդհակառակը այդ փորձը աւելի տնորածուն հանգամանք մը պիտի տար։ անտիական այրին լափող կրակին։

Այս յայտնութեան առջև՝ թէ Վիրգին չուզեր վերամուսնանալ, առաջնորդը կ'ոգեւորուէր և իր ներքին ուրախութիւնը մասնող երկար շունչ մը զսպելով իր լայն կուրծքին տակ՝ համբերութիւն կը պատուիրէր և յոյս կը յայտնէր թէ ժամանակն ու երիտասարդութիւնը անտարակոյս մոռցնել կուտան աղէտը, ու կ'անյնէր իր կըտակը պատրաստելու անվերջանալի խորհրդակցութեան։

Այսպէս կ'անցնէին օրերը, և քահանայն անզգաւարար կը մտաւորէր. այլևս կեանքը ոչ միայն ձանձրոյթ՝ այլ զգուսնք ազդելու չափ ապեղ ու ծանր լուծով մը կը շղթայէր զինքը մօտ ապագայի մէջ աւելի ահաւոր արկածներու հաւանականութեան, վասնզի փայլակի արագութեամբ իրար յաջորդող դժբաղդութիւններէն զատ՝ իր օրերուն մէջ մի վայրկեանը անվրէպ ընթացքով կը տանէր զինքը հասնալիս իր անվերջանալի խորխորատին մէջ ուսկի՛ փրկութեան ամեն յոյս կորած էր արդէն։ իր մխիթարութեան ամենէ մեծ խարխալը քայքայուած էր այլևս, այսինքն իր սիրտկան երիցունէն կ'առէր զինքը։ անդին իր մեղքերուն ամենէ սոսկալի պատիժը կը պատրաստէր Որբէլա... Վիրգինի կեանքը ամբողջ սպասնալիք մ'էր, զոր յայտնի կը կարգար առաջնորդին մոլեկան աչերուն մէջ. սպասնալիք՝ որով իր աւագերէցի համբաւաւոր գիրքը մէկ անգամէն պիտի կործանէր. ու Տէր Մնակ յուսահատ էր։

Բայց կան պարագաներ ուր ծայրագոյն յուսահատութիւնը մերթ Սղեքսանդրի սուրին գերը կ'ստանձնէ ու մէկ հարուածով կը քակէ անլուծելի կարծուած հանկոյցներ։ և ահա Տէր Մնակ իր կամքէն ու գիտակցութենէն անկախ պարագաներու բերումով այդ սուրը ձեռք ձգեց, որուն առաջին ու միակ հարուածը պիտի փորձէր՝ առաջնորդին վրայ։

Այսպէս զինուած՝ նա մոտո մեծաւորին սենեակը և իր սովորական խոնարհութեամբ սկսաւ քծնիլ անոր պարեպօտին։

— Դիտէ՛ք, սրբազան, թէ այսօր շնորհիւ ձեր աղօթքներուն՝

Տէրը հաճեցաւ իմ ամպրամած երկինքի երեսը պարզել հաշտութեան ծիրանին . . . :

— Օրհնեալ է Աստուած, բացադանչեց սառնորդը, իրրեւ թէ հողէս հրեշտակին գարհուրելի գէմքը տեսած ըլլար քահանային վրայ :

— Անտկնկալ հրաշք մը պիտի աւետեմ ձեզ, որմէ շատ գոհ պիտի մնաք յուսամ . . . :

— Ըսէ՛ք, շուտ ըսէք, գիտէք որ ձեր երջանկութիւնը իմ ալ է . . . :

— Ասոր համար փութացի ամենէ առաջ ձեր սրբութիւնը մասնակից ընել այն անպատում ուրախութեան՝ որով մարդասէրն Աստուած լիով կը վարձաարէ իր անարժան ծառաներն իսկ . . . :

— Ըսէք ուրմն, ո՞վ է փեսացուն . . . :

— Ի՞նչ փեսացու :

— Հապա ուրիշ ինչո՞վ կրնար վտարուիլ այն սուգի թախծութիւնը, ուրիշ ինչո՞վ կրնար սիրիլ ձեր բոլորին սիրտը, զոր վիշտերով լեցուց մեր սիրեցեալ լուսահոգի Համբարին տարածամ վախճանը, եթէ ոչ անոր այրիին վերամուսնութեամբ . . . Ի՞նչ կը խորհէինք մինչև այսօր :

— Կը խորհէինք իմ և իմիններուս ներկայ ցաւալի վիճակին բարւոքման միջոց մը գտնել, զոր կ'սպասէինք հարսիս վերամուսնութենէն. և ահա ամենակարողն Աստուած՝ լսելով մանաւանդ ձեր անկեղծ մաղթանքը, ուզեց մի ըտլորովին տարբեր եղանակով մխիթարել մեզ :

— Թէ՞ . . . :

— Թէ Վիրգիլն ոչ մէկ պայմանի տակ չուզեր իր ողբացեալ ամուսնին յաջորդ մը ընդունիլ :

— Իրա՞նք . . . գոչեց սրբազանը անզուսպ ուրախութեան շեշտով մը, զոր սովալայն անմիջապէս խեղդեց լուրջ ու խոշուն շուք մը առջով իր կերպարանքին :

— Այնքան իրա՞նք որքան իրաւ է թէ դուք, Սրբազան, չեմ կարծեր որ ձեր հայրական սիրտի գոշունակութիւնը կարենաք պսակել այրիին այս յամուսնութեան հանդէպ, վասնզի ձեր խմաստուն հեռատեսութեամբ անշուշտ պիտի մտածէք թէ գեղանի և անխորձ որբեւայրին կրնայ փորձուիլ սատանայէն ու մոլորուիլ :

— Ա՛հ, որքա՛ն բարի է իրարու միտք հասկնալ, ինչ որ կը պատրաստուէի ես առարկել՝ դուք արտասանեցիք :

Տէր Միակ իր արտասանութեան տարբեր՝ ձեւ ու մէն մի բառին զօրութիւնը շեշտ մը տալով պատասխանեց :

— Բայց սատանան չպիտի կարենայ մօտիլ այն սրբութեան՝ որ Հոգւոյն սրբոյ շնորհով զօրացած է ու գիտէ պաշտպանել իր անձը ամեն փորձութեան դէմ . . . դուք ինքնաբերաբար պիտի վկայէք այս

բանին եթէ անգամ մը տեսնելու առիթն ունենայիք Վերդինի անապական երեսը, որ կարծես թէ հրեշտակներու շունչով օծուած է...

— Չեմ ուզեր տեսնել, իսկ երբ հարկը պահանջէ, մեր կոչումին բերումով ու մեր պաշտօնին թելադրութեամբ միայն կրնանք այդ պէտքին համակերպիլ. բայց ամեն պարագայի մէջ արտաքին երևոյթները միշտ խաբուսիկ ընտրիւն ունին ու վարդապոյն կը նկարուին ամենէ թափանցող աչերուն իսկ. «յոկանէ մի գատէք» պատուիրեց Տէրը, ուստի մենք պարտինք հսկել մեր հօտին, ամեն հաւանական յարձակումներու դէմ ապահովութիւն ընծայելով անոր, թէ ոչ իմաստուն գործ մը չպիտի ըլլար թեթեւցնել մեր հսկումը վստահելով միայն մեր լաւատեսութեան...

«Արդ ո՞վ պիտի հսկէ այլին երբ նա. ձեր հովանիէն հեռանայ. մայրը, որ թէպէտ վարժուհի մը եղա՝ է ժամանակին՝ բայց վերջապէս մայր է, ու մայր մը երբ չհանդուրժեր իր աղջիկը չոր և անբերրի տեսնելու. այս հայեացքով նոյն այդ մայրը պիտի ընտելացնէ իր աղջիկը վերամուսնութեան գաղափարին, խաբուելով անշուշտ տեսակ մը սրիկայ թեկնածուներէ, որոնք պիտի հետապնդեն սոյնին որսալու. հայրը պիտի պահպանէ իր զաւակն այն ամեն ապականիչ արկածներու դէմ, որոնք չգիտես ո՞ւր կ'ուզան իբրեւ ամառու կը զիպուին սոյոժառ հորիզոնին վրայ. բայց հօր մը չէ տրուած այդ պաշտօնը, մասնաւոր ընծայեանի նման անուս, տխար և ըսենք, բարի արհեստաւորի մը կարելի չէ վստահիլ մի այսպիսի փափուկ գեր. ուստի լաւ մտածենք, Տէր եղբայր, ու երևոյթներէն չյարժատիլ ունիք միշտ յիշելով առածը թէ «վերջին զգլումը անօգուտ է»:

— Սրբազան, ես ոչինչով կրնամ հակառակիլ ձեր առաքելական քարոզին՝ որով ճշմարտութիւնը իր յատկութեամբ երեսն կուգայ, և յիշելով թէ «վերջին զգլումը անօգուտ է» ու չխաբուելու համար երևոյթներէ, լաւ ըմբռնելով այս կրկին պատգամներու ոգին, որ իբրեւ սրբաբար միւռոն կը հոսին ձեր ոսկի շուրթերէն՝ կը համարձակիմ խնայել ձեր խնայողութեան թէ ընծայեան կարծուածին չափ տխար ու միամիտ արարած մը չէ...

— Կը կարծէք թէ կեղծաւոր մ'է նա:

— Եթէ կեղծաւոր ըլլար՝ անշուշտ ստատանային թելադրութեամբ պիտի գործէր, ու մենք մանաւանդ դուք փոխադու պատճառ մը չպիտի ունենայինք անորմէ, փասնաւոր ստատանան չկրնար զէնք առնել Աստուծոյ... հաւատարիմ ծառաներուն դէմ:

— Ուրեմն ի՞նչ տեսակ մարդ է:

— Այն տեսակ մարդ է որ հակառակ իր պարզամիտ և համակերպող երեւոյթին՝ եթէ ոչ երբէք՝ գոնէ խիստ դժուար կը խաբուի պատկերներէ. ասոր համար է որ կրցած է պահել կին մը բոլոր արժանիքներուն մէջ անվիտար, հուսցնել աղջիկ մը անքննադատելի առաքելութեամբ օժտուած:

— Հասարակ ոսկերիչ մը... չեմ հասկնար. սակայն ենթադրելով թէ այդպէս եղած ըլլայ՝ ինչպէ՞ս կրնանք վստահիլ երկոտասարդութեան՝ որ յիմար է. գեղեցկութեան՝ որ ամեն յուսութիւններ իր վրայ ձգող մագնիսն է, աղքատութեան՝ որ մոլութիւններու մեծագոյն հեղինակութիւնն է, սիրոյ՝ որ սատանային շունչն է և որու դէմ մինչև իսկ Սողոմոնի իմաստութիւնը չկրցաւ պատուար կանգնիլ... :

— Այդ բոլորէն զուրա Հոգին Սուրբը կայ, որու ներկայութեան չարը կը սատակի. և ահա մանկամարդ այրին ներշնչուած այդ ամենազօր հոգիէն՝ բանասիրտուն մէկ անգամէն տապալելու համար մեծ խորհուրդ մը յղացաւ, որ կը կարծեմ թէ ձեր հայրական հոգածութեան լիապէս գոհացում պիտի տայ :

— Ըսէ՞ք, հետաքրքիր եմ իմանալու :

— Վերգին որպէսզի իր տարաբաղդ ամուսնին մահուան պատճառով իր ծնողաց հետ իսպառ չբաժնուի մենէ, ինչ որ կը փափաքէր երկուցուհին անշուշտ աւելի շատ չնեղելու համար հարսը, Վերգին, այդ մխիթարիչ հրեշտակը, ուղից մեր բնակարանը գատախարակութեան աշխատանոցի վերածել տուն-դպրոց անունին տակ. աւելորդ է ձեր սրբաշնութեան բացատրել թէ ի՞նչ տեսակ սրբավայր մը պիտի ըլլայ այն տխուր յարկը, ուր սուգը կ'իշխէ և ուր այսօրուանէ սկսելով պիտի պատրաստուին մեր վարժարաններու համար արժանաւոր սաներ :

— Ձեմ հասկնար, պատասխանեց ուսաջնորդը ուսերը թոթուելով, թէ ի՞նչ կը նշանակէ դպրոցի սաներ պատրաստել, մինչ դպրոցն է ուր պզտիկները կը դաստիարակուին և կ'ուսնին... :

— Ինչ որ ես սուարկեցի, Սրբազան, բայց ըսին թէ դաստիարակութիւն և ուսում տարբեր բաներ են, այնպէս որ դաստիարակութիւնը պէտք է օրօրոցէն անմիջապէս յետոյ սկսի և ուսումը կամ կրթութիւնը դպրոցին մէջ աւանդուի :

— Բառեր, ասութիւններ, . . . օտարամուտ սովորութիւններ. իբրև թէ բաւական չըլլային օտար մոլութիւնները և ահա մանկտին բոլորովին այլասեւեղու նոր դուռ մը կը բացուի, և ասիկա կ'սկսի օրուան աւագերեցին տունէն... : Ո՛չ, ո՛չ, Տէր եղբայր. մեր օրով չենք կրնար հանգուրծիլ այդ ապականութեան... :

— Բայց, Սրբազան, թոյլ տուէ՞ք ինձ դիտել տալ կէտ մը, որ ուղղակի իմ արժանապատուութեան և սուրբ հուսադրին հետ գործ ունի. թէ ինչպէ՞ս ներքի է երեւակայել որ իմ շուքին տակ այլասեւեղում և ապականութիւն կրնան գոյանալ :

— Ինչպէս որ մեր օրով ու մեր հսկողութեան տակ օտար լեզուներ սկսած են օտարացնել դպրոցին տղաքը, գիտէ՞ք պատճառը թէ ինչո՞ւ հակառակ մեր կամքին՝ համակերպեցանք մի քանի գլխարկաւոր ջոջերու պնդումին... Բայց զոնէ հոգ տանինք մեր տունները ան-

վիժար պահելու օտարին պատուհաններէն . . . :

— Ուրեմն ինչո՞ւ չփաթաղէք արգիլել տօն մի քանի տղաքաւիկ ընտանիքներուն որ իրենց խրճիթներուն մէջ կ'ընդունին երախտներ:

— Վաճաղի այդ համեմատ յարկերը կը ծառային միայն հարուստ և բարեկեցիկ մայրերու հանգիստն ապահովել, անոնց երախտներն իրենց մէջ շահածելով, մինչդեռ ձեր տունը տարբեր և օտար գրուածեան մը տխրի հետեւի, հոն տւանդու ելալ դատարարակութիւն և չգիտեմ ուրիշ ինչեր . . . :

— Ձեմ կարծեր որ դատարարակութիւնը տւանդելիք բան մը եղած ըլլայ . . . բայց ես կը փափաքէի որ ձեր հաւանութեամբ և յանձնարարութեամբ հանդիսաւոր շուք մը ստանար տունս:

— Անտարակոյս գուք ոչ մեզի հեռ չէք յիշեր թէ ոչ մէկ պարագայի մէջ ձեր փափաքը մերժած ըլլայինք. սակայն երբ խնդիրը մեր հօտին պահպանման շուրջը կը դառնայ՝ այն ժամանակ պարտինք անաչառ և արդար ըլլալ: Չմտնանք, Տէր եղբայր, «արածեալ դոչխարս իմ» պատուէրը, ըստ որում ի վերուստ մեզ յանձնաւած հաստաւորակներու խումբը ոչխարի հօտէ տարբերութիւն չունի՝ մենք ուխտա՞ն ենք հաւատարմօրէն արածել և զէպի փրկութիւն առաջնորդել զայն, և իբրեւ քաջ հովիւ մեր անձը գնելով անոր վրայ՝ պահպանենք ամեն փորձութեան ու մոլորման դէմ. այսպէս, կուզենք զգայնել ձեր արժանապատուութեան թէ խնդիրն ամեն տեսակէտէ քննելով խիստ վտանգաւոր կը գտնենք տուն-գարոց մը հաստատուելու ձեռնարկը. մանաւանդ . . . բայց ո՛չ, ազեղ տխրի ըլլար նոյնպէս յիշեցնել . . . :

— Շարունակեցէ՛ք, Սրբազան, զիսէք որ ձեր արատաւնած մէն մի բառն իբրեւ երկնային պատգամ կ'ընդունիմ եւ ու կը հաւատամ թէ դուք էք միայն իմ և խմբներու փրկութեան խորխոր . . . :

— Մի՛ փորձէք, խնդրեմ, անկեղծութիւնս մինչև ծայրը հասցընել . . .

— Ձեր անկեղծութեան երեւէն միայն կրնայ սուղի տունս երջանկութեան տաճարի փոխուիլ . . . :

— Կ'ուզէ՞ք որ ըսեմ, լա՛ւ ուրեմն, վաղիկսն մը ձեր անձին վրայ դասելով խորհեցէք թէ ի՞նչ պիտի ըսէիք դուք և հասարակութիւնը երբ տեսնէիք թէ օրուան տապերէցը՝ յիսուն տարեկան, քաշառղջ ու կորույր, կ'ուզէ մշտապէս իր մօտ պահել իր որբեայրի հարսը, որ հրաշագեղ է, ինչպէս կ'ըսէք:

«Ահ, բուն վէրքը չօշափեցինք», մտածեց քահանան և անմիջապէս պատասխանեց:

— Պիտի ըսէի և հասարակութիւնն ալ ինձի ծախսիկց պիտի ըլլար թէ՛ տապերէցը շատ բարի և իմաստուն կարգադրութիւն մը ըրաւ հետեւելով Սրբազան առաջնորդին խորհուրդներուն, թէ Սրբաշանն ալ իր կողմէն Աստուածահաճոց գործ մը կատարեց օրհնե-

լով ու իրախոսելով աւագերէցին տուն-գպրոցը, ուր ժողովուրդին զաւակները տոհմային բարքերու և սովորութեան յարմար եղանակով ու քրիստոնէավայել դաստիարակութեամբ պիտի պատրաստուէին նոր սերունդը արժանապէս կազմելու. թէ երբէք հասարակութիւնը զայլթակղութեան տմենափոքր գաղափարն իսկ չկրնար տաճել քահանային հաշուին՝ որ իր անբասիր ու զոհարելուած կեանքով իբրև անսպասուած հայելի իր մէջ կը պատկերացնէ անարատ սրբութիւնը . . . :

— Այսպէ՛ս պիտի ըսէիք, լա՛ւ, փորձենք ուրեմն, չէ թէ ձեր մատին՝ որուն հաւատարմութեան կատարելապէս վստահ եմ, այլ տեսնելու համար թէ հասարակութիւնը մինչև ո՞ր պիտի կրնայ պահպանել իր լաւատեսութիւնը. գիտէք որ մեր հօսք հիշախ կ'ընթանայ հոն՝ ուր իրմէ մէկը կ'ուզողի. ըսել կուզեմ թէ աննշան պարագայ մը, կտակածի նշոյլ մը, թեթև թիւրիմացութիւն մը, վերջապէս ոչինչ մը կը բուռէ ժողովուրդը գայթակղեցնելու . . . և այսպէս շատ անգամ ձեզ նման սուրբեր կը զրպարառնին . . . և որպէսզի անհաճոյ հետեւանքներու տեղի չտանք՝ անա մենք կը համակերպինք տեսնելու ձեր հարսը, որ՝ ինչպէս ըսիք, ինք եղած է տուն-գպրոցի նախաձեռնարկը. թո՛ղ գայ ուրեմն մեր առջև պարզել իր ծրագիրը . . . որպէսզի եթէ սխալ մը, կամ մինչև իսկ աննշան բիժ մը կայ հոն, որմէ մոլորում կրնայ ծագիլ՝ մենք մեր փորձառութեամբ սրբազրեմք զայն . . . ու երբ համոզում գոյացնենք թէ խորհուրդը բարի է՝ այն ժամանակ մեր առաջնորդական աթոռէն յորդոր կը կարգանք ժողովուրդին որ այժ տայ դաստիարակութեան գործին . . . :

— Մի չնորհակալ եմ, Սրբաղան, առ այժմ չունիմ ոչինչ փոխաբերելու համար ձեր անբաւ բարեբարութիւնը, որով կործանած տուն մը կը վերականգնէք, բայց ապագային անշուշտ կը տեսնէք թէ ես ալ . . . :

— Բա՛ւ է, ընդմիջեց առաջնորդը վեհանձն ու միւնոյն ժամանակ ամենախոնարհ շնչոտ մը տալով իր ձայնին. մենք բոլորս հողեղէն արարածներ ենք, որ ոչինչ կրնանք զործել առանց Աստուծոյ հրամանին, ուստի անգամ մը ևս ու միշտ փառք տանք Ամենակարողին՝ որու կամքը մեզ կը թողատարէ ու կը ներշնչէ զիրար սիրելու. ինչպէս իր որդին մեզ սիրեց . . .

Անցնի՛նք այժմ մեր կաակի գործին ու մօտ օրէն զայն նուիրենք մեր սիրասուն ոչխարներուն:

[Շարունակելի]

Կ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ՊՈԼՍԵՑԻԻ ՄԸ ԽՕՍՔԵՐԸ

Կ. Պոլիս, 24 Փետրվար

ՄԵՐ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ ՆՊԱՏԱԿԸ ԿԸ ՓՈԽՈՒԻ՝

Լուվէնի ցուցահանդէսին մէջ Արեւելքի շահած առաջնութիւնը ըստ մեզ, չի՛ բաղդատուիր ա՛յն առաւելութեան հետ, զոր ունեցաւ միւս օրաթերթերուն վրայ՝ մաս առ մաս հրատարակելով կրթական նոր կանոնագիրը, որմէ միայն 36 առանձնաշնորհաւ էակներու պիտի զրկէր Ուսումն. Խորհուրդը, անոնց կարծիքն առնելու համար։ Բայց միթէ Ուսումն. Խորհրդոյ անդամներուն բարեկամ անձ ձերէն և այդ բարեկամաց բարեկամներէն դուրս, — որոնք 36 հոգին կ'ամբողջացնեն, — ազգին մէջ չկա՞ն, կրթական գործերու վրայ փորձառութիւն և հմտութիւն ունեցող անձեր։ Ինչո՞ւ զանց կ'առնուին անոնք որ բուն քննադատի աչքով պիտի քննեն այդ կանոնագիրը և իրենց գիտողութիւնները պիտի յայտնեն անկեղծ ու անաչառ կերպով։ Մեր վարչական շրջանակներուն մէջ ընդհանրապէս լաւ աչքով չեն գիտուիր այս վերջին գաղափարքին պատկանողները։ Հանրային կրթական գործերու մէջ, քննադատին մատուցած ծառայութիւնները անուրանալի են և միայն մե՛նք ենք որ ըմբռնած չենք թուիր այս ճշմարտութիւնը։ Կ'ուզենք որ մեր կրթական ու եկեղեցական բոլոր անօրինութիւններուն հաճութիւն և հաւանութիւն յայտնուի անպայման կերպով։ Եթէ կրթական կանոնագրին օրինակները ծանօթ հեղինակաւոր անձանց զրկելու որոշումը ձեռկերպութիւն մը չէ լոկ, պէտք է ուրեմն այդ 36 անձերուն վրայ աւելցնել, օրինակի համար, Աւետիս Սուրենեան, Բիւզանդ Պօղոս ձեան, Հորոյ, Խնդիր Սիմօնեան էֆ.ները և ուրիշներ, որոնք նո՛յնքան և թերեւ չա՛տ աւելի ձեռնհասութիւն ունին կրթական խնդրոց վրայ կարծիք յայտնելու, գիտողութիւն ընելու, որքան վարժարանի մը տեսուչը։ Սանկ հապճեպով մը աչքէ անցընելով Արեւելքի մէջ հրատարակուած կանոնագիրը, կը տեսնենք որ մեր վարժարանները իրենց նպատակը կը փոխեն։ Մինչև հիմակ աշակերտին նկարագիրը կը պատրաստէին, ըստ պէրպէրեանական կանոնագրին, — և չիղա՛կը, աղւոր նկարագիրներ պատրաստեցին —, բայց հիմա կրօնական, բարոյական և իմացական կրթութեան հետ պիտի ջամբեն նաեւ ֆիզիքական և գործնական կրթութիւն։ Ասիկա ստուգիւ յառաջդիմութիւն մ'է, ժամանակին ոգւոյն և պահանջումներուն յարմարելու իմաստութիւն մը։ Միայն չենք գիտեր որ գործադրութեան միջոցներն ալ լաւ մտածուած են։ Նոր կանոնագիրը վարժարանաց

ընդհ. եւ քարձրագոյն հսկողութիւնը կը յանձնէ Ուսումն. Խորհուրդին (յօդ. Ե.) և բոլոր վարժարաններուն վարչութեան վերին աստիճանը կը հսկակէ Ուսումն. Խորհուրդը (յօդ. Ծ.) : Ասիկա աղէկ, բայց ի՞նչ ըսել ԾԴ. յօդուածին, որ նոյն Խորհրդոյ որոշումները վարչական հաստատութեան կ'ենթարկէ, — նոյն իսկ ուսուցչի մը երկու ամիսէ աւելի պաշտօնէ դադարման վերաբերեալ որոշումը : Գարոցական կարգապահութեան դէմ մեղանշող ուսուցիչ մը երկու ամիսուան դադարման ենթարկել չկրցող մարմին մը ի՞նչպէս ընդհ. եւ քարձրագոյն հսկող և վերին աստիճան կրնայ ըլլալ : Ասոր մէջ հակառակութիւն կամ նոյն իսկ հեգնութիւն մը չկայ : Բայց Կանոնադրին ամէնէն շահեկան մասը ԺԴ. յօդուածն է, որ ուսուցչապետի օրինակ կը բաշխէ աջ ու ձախ և հանգուցեալ ուսուցչապետին տեղ ինը ուսուցչապետ մէկանց կը շնորհէ ազգին : Այն առաջ-Քանազէտները, որոնք գոնէ 15 ամիսայ արդիւնաւոր պաշտօնավարութիւնէ զատ երկու կարեւոր և գնահատելի երկասիրութիւններ հրատարակած են իրենց ճիւղէն, ուսուցչապետ պիտի կոչուին, կ'ըսէ Կանոնադիրը : Ուրեմն այժմէն իբր *professeur* կ'ոչլուենք և կը շնորհաւորենք հետեւեալ ուսուցիչները, — Պետրոս Կարապետեան, Գարեգին Գալաֆեան, Սիմոն Գալամաճեան, Թովմաս Աճէմեան, Յ. Հիմալեան, Միքայէլ Շամամեճեան, Գրիգոր Մարգարեան, Հրանտ Ասատուր և Յ. Գուրգէն էֆ. ներք. : Ո՞վ կրնայ անգիշտ որ այս ուսուցիչները արդիւնաւոր սղաշտօնավարութիւն չեն ունեցած և կարեւոր ու գնահատելի երկասիրութիւններ չեն հրատարակած : Այս արդիւնաւոր, կարեւոր և գնահատելի բառերը արդէն անյայտի տարօրինակ ստածականութիւն մը ունին մեր մէջ որ մարդուն համեմատ կը փոխուին : Օրինակի համար, Ուսումն. Խորհրդոյ անդամի մը պաշտօնավարութիւնը կամ հրատարակած ո՛րեւէ մէկ գիրքը լիովին կ'վայելեն այս երկուսի շնորհաբաշխ տնօրէններուն բովանդակ իմաստը : Նոյնն է նաեւ անոնց համար, որոնք խնամութիւնը ունեցած են ազգակրօնական կամ բարեկամական կապ մը երկնցնել դէպի Ուսումն. Խորհրդոյ սեղանը : Իսկ Ստեփան Կուրաբեկեան, Տրդ. Թօփճեան, Եր. Տ. Անդրէասեան, Նշան Թորոսեան էֆ. ներք. պիտի չկրնան վայելել ուսուցչապետի դասին, որովհետեւ . . . երկու գիրք չեն հրատարակած : Գալուստ Մալաթեան էֆէնտին ալ պիտի չկրնայ, որովհետեւ . . . մէկ գիրք միայն հրատարակած է, կործենք : Քիչ մը ծիծաղելի չէ՞ք դասեր երկու գիրք հրատարակած ըլլալու այս նորօրինակ պայմանը : Երբէն ի վեր է որ արժանիք գիրք հրատարակելուն մէջ կը կայանայ : Հեղինակ ունինք որ մինչև 30-40 հատոր գիրք հրատարակած է, ընդհանրապէս ասկէ անկէ օրինակելով կամ թարգմանելով, և սակայն ուսուցչապետ կոչուելու ընտել արժանիք չունի : Վերջերս ընդարձակ գիրք մը հրատարակուեցաւ, բաղմոթիւ գնահատականներով ծանրաբանուած : Հեղինակը իր գիրքը անքննադատելի բնելու հարքը գտաւ, սպաւ-

գրութեան յանձնելէ առաջ մ'յո՛վէի օրինակ ղրկելով բոլոր անոնց, որոնք կրնային հաւանական քննադատներն ըլլալ իր գրքին և անոնց ղիտողութիւններուն համեմատ սրբագրութիւններ ընելով: Այս ղիրքն հիմա գնահատելի երկատիրութիւն մ'է, որ ուսուցչապետի տիտղոսը պիտի սպահովէ անշուշտ իր հեղինակին:

ՀԷՔ ԿՈՐԻԻՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

Իր ոճին ու նկարագրին պէս խիզախ, իր ըմբռնումներուն պէս ծայրայեղ և իր խօսքերուն ու գործերուն պէս հակասական եղան նաև իր նորարակ գերեզմանին վրայ խօսուած երկու դամբանականները, մին Մաւիսի և միւսը Լոյսի խմբագիրներուն կողմէ: Առաջինը կակծեցուցիչ սարսափ մը, եղերական կորուստ մը նկատեց Կորին վրդ-ի մահը, իսկ երկրորդին՝ ափսոսանքով խորին թախիժ մը չափածառեց այդ մահը: Մէկուն համար Կորին վրդ. ա'յն հոգիներէն էր, որոնք ընկերութեան մէջ կը շեշտուին իրենց տոկուն ու ինքնատիպ անհատականութիւնով: Միւսին համար «Կորին վրդ. արդէն մեռած էր ա'յն բարոյական մահուամբ, որ կենդանի ու բանական էակը իրր անպիտան դիակ մը կը սլոտոյնէ իր նմաններուն մէջ»: «Կորին վրդ. նշանակելի կէտ մ'էր, որուն կը սեւեռի տա՛ն ակնարկ, առինքնուած անոր տեսքէն և անկէ ճառագայթող փեղեկութիւններու հըմայքէն» (Ե. Արմեն): «Երեսասարդ վրդ.ը ամենաշնական կեղծաւորութեան մեծագոյն օրինակներէն մէկն էր» (Ա. Անտոնեան): «Եկեղեցական ասպարէզի ծառայութիւնը ճշմարիտ կոչումի թելադրութիւնն էր» (Ե. Արմեն): «Մքմը քուրջի կոտորի մը չափ իսկ բարոյական նշանակութիւն չունէր Կորին վրդ-ի աչքին» (Ա. Անտոնեան): «Կորին վրդ. պատուաստուած էր Արմաշի Հոգիին մաքուր նկարագրով» (Մաւիս): «Հասարակ ու ամօթալի խոշափող մ'էր» (Լոյս): «Երկրորդ Մուշեղ վրդ. մ'էր» (Մաւիս): «Մուշեղ վրդ-ի եղունգին ծայրն իսկ չէր արժեր» (Լոյս): «Վրդ.ը անկեղծ, անաչառ, համուղումի մարդ էր» (Մաւիս): «Վրդ.ը յաւակնոտ, մեծամիտ, անհաւատ, տգէտ, անձնասէր, ողորմելի մէկն էր» (Լոյս):

Երկու գրական թերթերու խմբագիրներուն այս տարօրինակ ու հակասական փոխասացութիւնը—կրնայ լաւագոյն պատկար մը ձուլ մեղ թէ մարդիկն ու իրերը ի'նչպէս կը դատուին մեր Պօլսեցի կարդ մը հրապարակագիրներուն կողմէ:

Ա. Բ. Ա. Մ

ՄՏԱԽՈՐԱԿԱՆԻ ՄԸ ՍՍՏԵՆԱՃԱՐԸ

I

THOMAS GORDEIEFF

Թանգարար, հաւատաւոր, իսկ և իսկ գաղափարս այն — մարդկային — առաքելութիւնը որ Ռուս գրականութիւնն կը կոչուի, թերեւ չգիտի կրնար ցուցնել ջանակիր մը աշխատանք հարգաւոր, աշխատանք բիրտ ու այդ բնութեամբն իսկ աշխատանք համակրելի որակին է վայրենի, անեղծ Արտադրատեղիները, — Մարքիս Կորբին:

Իր կենտոյտը հատորներուն մէջ, տեսակ մը գործունէութիւն է որ ձեռք կ'առնեն թոմաս Կորբինէն ու յոյսանդաւաններն է մէկ շարժառիթը, եթէ կը փորձուիմ անով հատարել նոր շարքի մը սկզբնաւորութիւնը:

Թոմաս Կորբինէն Բարդ կեանքի լայնափիւռ մէկ հաստատուն բարաստուն արտիկներն իսկ չէ՞ այդ, լուսանկարչական ճշգրտեամբ մը նկարուած, բարձրորէն թելադրական:

Այն տեղ ոչինչ կայ նենդ, ոչինչ չպարուած, ու ոչինչ մանկունակ:

«Թոմաս Կորբինէն»ը պատմութիւնն է աղու մը, որ իր շրջանակին, իր հօրը և բարեկամներուն անձին վրայ իսկ կը տեսնէ Մարդկութեան դժգոյշութիւններուն, անասնութիւններուն և բանալիութիւններուն տհաք կու մարմնացումը, ու անոնց դէմ՝ բարձրեւոր, մաքաւեւոր անգործ, հեւցող ճիգներուն մէջ: Կ'ընկճուի:

Ու տեսնելիք ինչքան խօսուած է իր պատկերը, երբ, առաջին էջէն իսկ Կորբին կը ներկայացնէ վաճառականը, գործի մարդը, որ միեւնոյն միտքիւ, հաւատաւոր երկիւղածութեամբ կ'որհնէրդուի աւելն տեղ, բայց մասնաւոր մեր մէջ:

«Վախճան տարիի մը շտապ տունը, երբ Վոլկայի վրայ առաւուրը ընող վաճառականները այնքան արագօրէն մեծամեծ հարստութիւններ կը գիլգէին, մեծահարուստ Զաւթի չափնուէրէն մէկուն մէջ մանչ մը կար, Բիլասո Կորբինէն, պարզ բանուոր մը, որուն գործն էր՝ ջրհանով ջուրը քաշել նաւուն յատակէն:

«Հոկայի հատակով, գեղադէմ, ուշիմ, Բիլասո մէկն էր այն մարդերէն որոնք որ և է գործի չեն ձեռնարկէր առանց յաջողութեան, ո՛չ թէ որովհետեւ մասնաւոր ձեռք մը ունին և ժրջան են, այլ որովհետեւ իրենց համակրելի նորաստեղծ հետապնդած ստան, աշխատանք հարգաւոր մը կը մղուին որ, չեն գիտեր, և նոյն իսկ չեն կրնար կանգ տանել, գործածուելիք միջոցներուն քննարկութեան վրայ խտկողաւ համար:

«Երբեմն, այս կարգի մարդիկը ստեղծումով կը խօսին իրենց խղճին վրայ և կը տանջուին իրաւ անկեղծ խղճաւորութիւններէ. բայց խղճմանը ուժ մըն է որ միայն տկարները կը նուաճէ: Զօ-

բաւորները շուտով կը տիրապետեն խղճին, և իրենց բաղձանքնուրուն կը ծառայեցնեն զայն: Անոնք բնագլխաւոր կը հասկնան որ եթէ ազատ ապարիշդ ձգեն անոր, ախրի խորտակէ իրենց կեանքը: Այսպէս, քանի մը օր կը գտնեն անոր, բայց եթէ երբեմն կը յաջողի տիրել իրենց հոգիին, երբեք չի կրնար իր լուծին տակ կրել զանոնք. անոնց կեանքը կը մնայ այնչափ հզօր, այնչափ առողջ և այնչափ անվթար որչափ էր առաջ:»

Իկնատ Կորաիէֆ, շողենաւի պարզ սորոսաւորը: քառասունին հասած ատեն արդէն երեք շոգենաւ և տոանի չափ տափամաւ ունէր:

Եւ այս՝ ամէնէն զօրաւոր կռուան էր Վօլկայի շրջանակին մէջ, մեծահարուստ, պատկառելի մարդու անուն շահելու համար:

Իր միակ նպատակը, միակ խտէպն է շահը:

Ու իր կեանքը տարօրինակ է: Կ'աշխատի, զիւային կորովով մը կ'աշխատի դրամ շահելու համար:

Յետոյ յաճախ կը խմէ զառանցելու չափ: Ընկերներն ալ կը գինովցնէ և անասնութեան ամէնէն ողբալի առաքնանին կը հասնի: Այդ պահերուն է որ անհաշիւ դրամ կը ծախէ, կուլայ, կը պօռայ, կ'երգէ, կը պարէ, հանդիպողին կը զարնէ և կտրելի չքլլար հանդարտեցնել զինքը:

Այդ կենցաղէն նմոց մը:—

Օր մը, երբ ուրիշ զինուորներու հետ կը գտնուէր, կարգադրել քահանայ մը կուգայ կը փակչի իրենց «ինչպէս ցելիի կտոր մը կը փակչի կօշիկին»: Այս մարդը կռպտ, անարգ, անկամ արտաքին մըն է, ամէնուն ծաղրին տաւրկան, խայտառակութեան նշաւակը: Ամէն տեսակ կատակ կ'ընեն իրեն հետ, մանանկիով, կը ծեփեն իր մերկ գանկը, չորս ոտքով կը քալեցնեն, զանազան տեսակ օղիներու խառնուրդ մը կը խմցնեն, լկափ պարեր կապկել կուտան:

Կարգու բացը այս ամէնը կը կատարէ լուսթեամբ, ապուշ ժպիտ մը շրթունքին վրայ, յետոյ ափը կը բանայ, բութի մը մտրաւով:

Գինաֆէները, և մասնաւորապէս Իկնատ Կորաիէֆ, ամէնէն պատկառելին սրմէ գողալու վարժուած են բոլորը, սաստիկ կը խնդան. երբեմն քսան կոպէկ կուտան, երբեմն տասը բութի կը նետեն ափը և նոյն իսկ աւելի. ուրիշ անգամ մըն ալ ոչինչ կուտան:

Ինչ որ կ'ընեն, ինչ մտկիւր որ կուտան իրեն, խոնարհութեամբ կ'ընդունի և կը հաստատէ:

— Դուն թշուառական մըն ես, կը պօռայ Իկնատ սպառնալին:

— Ես թշուառական մըն եմ... կարիքէն և հոգիի տկարութեանէն, կը խոստովանի երբեմն հոգեորականը:

— Եկու՛ր քալս նստէ, կը շարունակէ Իկնատ, և ձեռքն ընենլով, կը լռնադատէ որ քովը նստի: Տէրտէրը՝ զարհուրած՝ կը համաւեցնուի:

Եւ կը սկսին խօսիլ:— Իկնատ կը հարցնէ, կը հրամայէ նախկին

քահանան՝ միշտ դողդոջուն՝ գլխու, ձեռքի շարժումներ կ'ընէ, հազիւ երբեմն բերանը բանալով:

— Ե՛ս ալ թշուառական մըն եմ կ'ըսէ Իկնատ: Հասկցա՞ր: Ըսէ՛ հիմա, « Իկնատ՛, դո՛ւն ալ թշուառական մըն ես:»

Քահանան չի կրնար բերանը բանալ: Զարհուրանքով կը դիտէ Իկնատի անսովոր հասակը որուն քով գաճաճ մըն է ինք, և ժխտական պատասխան մը կուտայ գլխու շարժումով:

Մոլեկան ծիծաղ մը կը պոսթկայ ներկաներուն մէջ: Իկնատ ի՛նչ որ կ'ընէ, չի կրնար ինքզինքը նախատել տալ կարգութեամբ:

Նիւթը կը փոխուի:

— Դրո՞ւմ տա՛մ, կ'ուզե՞ս, կը հարցնէ Իկնատ:

— Տուէ՛ք, կը կտկաղէ քահանան ստքի ելլելով:

— Բայց ի՞նչ պիտի ընես:

Պատասխան չկայ: Այն ատեն Իկնատ օձիքէն բռնելով, ուժգնօրէն կը ցնցէ զայն, և սա՛ր բառերը կը թափին կրօնաւորին գազիր բերնէն, — զարհուրանքով, մեղմօրէն, գրեթէ չնչելով արտասանուած բառեր:

— Աղջիկ մը ունի՞մ, աղջիկ մը... տանըսկեց տարու... կրօնական հաստատութեան մը մէջ... Անոր համար... կը ժողվեմ... ուրովհետեւ երբոր վանքէն ելլէ... իր մերկութիւնն իսկ ծածկելու բան մը չպիտի ունենայ...

— Սո՛ւտ կը գրուցես, գինո՞ւ, կը պօռայ Իկնատ պահ մը խոկալէ վերջը:

Տէրտէրը առանց ձայն հանելու կը խոչնակնքէ, և գլուխը կ'իյնայ կուրծքին վրայ:

— Ըսածը ճիշտ է, աղջիկ մը ունի, կը հաստատէ ներկաներէն մէկը:

— Աղջիկ մը ունի. տղէկ ուրեմն, կը բացադանչէ Իկնատ. ու քահանային դառնալով. — Ինձի նայէ, էյ... Աղջիկդ ինձի ծախէ... Ի՛նչ կ'ուզես:

Ուժգին գալարում մը կ'ունենայ թշուառականը, և գլուխը կը թօթուէ:

— Ըսէ՛, հազա՞ր բուբլի:

Տէրտէրը դեռ կը գալարուի, իբրեւ թէ սառ ջուրի լողանքի մը ենթարկուած ըլլար: Ամէնքն ալ կը խնդան:

— Երկո՛ւ հազար, կ'ունայ Իկնատ, աչքերը հրացայտ:

— Ի՛նչ կ'ըսէք, ըլլալի՞ք բան է, կը կակաղէ քահանան, ձեռքերը Իկնատի երկարելով:

— Երե՛ք հազար, կը շարունակէ վաճառականը:

— Իկնատ Մատվէիչ, կը գոչէ կարգաւորօ՞ք բարակ և թրթռուն ձայնով մը: Աստծու սիրուն, Բրիտանի սիրուն, կը բաւէ... բայց իր իսկ օգտին համար պիտի ծախեմ, պիտի ծախեմ:

Արեւիցողներու խառնակոյտը կը խնդայ մօլեգնօրէն:

— Լուեցէ՛ք, կը գտայ իկնատ սաստկագին: Խայտառակներ, չէք հասկնար թէ ինչի՛ վրայ է գործը: Ասանկ բանի մը վրայ կուլան և դուք կը խնդաք . . . :

Յետոյ Տէրտէրին կը մօտենայ, կը ծնրադրէ սուջեր, և կ'ըսէ ուժգնութեամբ.

— Սարկուա՛դ, հիմա տեսար թէ ի՛նչ թշուառական մըն եմ ես. է՛ ուրեմն, թո՛ւք երեսո:

Դիւրին է երեստիցիլ հետեութիւնը: Կարգուրացը ի՛նք ալ իկնատի ոտքը կ'իյնայ, և ահագին կրեայի մը պէս կը սողայ անոր բոլորաւորը, ծունկերը համբուրելով, անհասկնալի բառեր թոթովելով, հեծկլտուն:

Իկնատ՝ անոր վրայ ծռած՝ վեր կ'առնէ զայն, և կը պօռայ երեսին, հրամայելով և պազտակով միւկնոյն ստուն.

— Մն, թո՛ւք . . . աղէկ նշան ա՛ռ գարշելի՛ աչքերուս . . . Հարիւր բուրի կուտամ, թո՛ւք . . .

Բայց կարգաթողը կը շարունակէ սողալ գետնին վրայ, երկիւղէն կամ երանութենէն լալով:

Վերջապէս Իկնատ ոտքի կ'ելլէ. ոտքովը անդին կը հրէ քահանան, և տրցալ մը թզլթաղրամ կը նետէ երեսին, կարգ մը անկապակից բառեր դուրս տալով գինովի լորձունքներուն հետ:

Քաղաքին մէջ, ո՛չ մէկուն համար գաղտնիք մըն էր իր այս խայտառակ կենցաղը, որ երբեմն շարաթներ կը տեսէր: Բայց դարձեալ ո՛չ մէկը երես կը դարձնէր իրմէ:

Ո՞վ երես կը դարձնէ ջոջէն . . . :

Շարաթներ վերջը, տակուին շուայտութեան հօտը վրան, տուն կը դառնար, գառնուկի կերպարանքով, ամօթահար, քաղցրաբարոյ, և սենեակը կը փակուէր:

Այն տեղ, ժամերով՝ գլխահակ՝ կը ծնրադրէր սուրբ պատկերներու առջև, կը հառուչէր, կ'ապաշխարէր, ազօթքի բառեր կը թռթովէր երկիւղած երևոյթով մը:

Այս ապաշխարանքի պահերուն, միայն ջուր կը խմէր և գարէհայց կ'ուտէր:

Օրեր ետքը, երբ այս կեանքն ալ վերջանար, սակարան կը վազէր, կը կատակէր, ցորեն կ'առնէր կը ծախէր, գիշատիչ թռչունի միւկնոյն թափանցողութեամբ և միւկնոյն ճարտարութեամբ:

*
* *

Իկնատ Կորաիէֆ մօլեգին իղծ մը ունի, — մանչ զաւկի մը հայր գառնալ: Ու տարիքը ո՛րչափ կ'առնէ, այնչափ կը զայրանայ այս ըղձանքը:

Այս մասին ամէն օր կուլ և կը հանէ կնոջը հետ: Յաճախ կը ծեծէ զայն:

— Է՛ր բան մը չե՞ս զգար կոր, կը հարցնէ միշտ:

Կի՛նը կը հասկնար ըսածը, լայց միշտ սա պատասխանը կուտայ.

— Ի՞նչպէս բան մը չեմ զգար: Մէյմը սա ձեռքերուդ նայէ: Լախտի կը նմանին կոր:

— Ե՛ւ փորիդ վրայ կը խօսիմ, անբա՛ն:

— Ատանկ չարչարանքներէ՛ երջը, կտրելի՞ է ծոցերիդ:

— Իմ հարուածներս չեն որ արգելք կ'ըլլան յղութեանդ, այլ դուն անխնայ կը թշնա: Ամէն տեսակ ուտելիքներով կը լեցնես փորդ. հարկաւ ա՛լ տեղ չի մնար որ տղայ մը սաղմնաւորի:

— Կարծես թէ մինչև հիմա բան մը տուած չեմ քեզի:

— Բո՛ւհ, միայն աղջիկներ: Ինծի մանչ զաւակ մը պէտք է, կը հասկնաս. տղայ մը, որուն խնայ հարստութիւնս մեռնելէս վերջը: Ո՞վ պիտի ազօթէ իմ մեղքերուս համար: Ամէն ունեցածս վանքերուն տալու եմ: Անոնք տրդէն շատ առած են. կը բաւէ: Ամէն ալ քեզի՞ ձգեմ: Ահ, դուն համբաւաւոր ջերմեռանդ մըն ես... նոյն իսկ ժաման մէջ եփելիք ձկնածաղիդ վրայ կը մատծես, և եթէ ես մեռնեմ, դուն նորէն պիտի կարդուիս և իմ դրամս անբանի մը ձեռքը պիտի անցնի: Ես ասոր համար է որ կ'աշխատիմ:

Կը զգա՞ք եզական միամտանութիւնը, ըմբռնումներու, խառնուածքի, և նոյն իսկ խօսուածքի նոյնութիւնը մերիններուն հետ:

Մանչ զաւակի այս ըղձանքէն հալածական, ինկնատ, որ անվրդով թաղած էր իր չորս աղջիկները, տխուր օրեր կ'անցընէ:

Եթէ այս անգամ նորէն աղջիկ ծնէ՛ր, եթէ ըսաւ մանչ մը չունենա՛ւր: Որո՞ւ պիտի երթար իր դրամը, ի՞նչ պիտի ըլլար իր տաժանակիր տքնութիւններուն արդիւնքը: Այս մտածումները պարբերաբար զազանային կիրքեր կ'արթնցնէին իր մէջ:

Օր մը, երբ դործով անդ գացած էր, կնոջը մահը իմացաւ: Ան միջապէս նստակ մը դրեց իր մտերիմ Մայաքինի.

— Ես չպիտի գամ, գուք թաղեցէք և ստացուածքիս վրայ հսկեցէք:

... Շատ չանցած, Իկնատ Կորտիէֆ, որ կնոջը մահէն հազիւ տարի մը վերջը կրկին ամուսնացած էր; մանչ մը ունեցաւ:

Նոր կինը, խաղախուհի մը, մեռաւ տղաբերքի երկրորդ օրը, և Կորտիէֆ իր կնքահօր, Մայաքինի ընտանիքին յանձնեց նորածինը, Ծօման (Թոմաս):

Այլանդակ մարդ մըն է Մայաքինը, հաճի ազալի, ամիրայի խառնուրդ մը, որ ակնածելի ազդեցութեան մը տիրացած է իր շրջանակին մէջ և ալնուականի անուն կը վայելէ:

Իր տունը բարեպաշտութեան խորան մըն է: Իկնատ Կորտիէֆի նորածին ժառանգորդը կը մեծնայ խուռնկի, մոմի, իկոններու և

Աստուածաշունչի կրօնաբոյր միջնորդութիւն մէջ : Մանկատաճը պարիկներու պատմութիւններ կը պատմէ իրեն :

Յօմա արտակարգ յատկութիւններ կը մատնէ : Ահա տաք տաւրու պիտի ըլլայ, բայց մանկունակ ժպիտը չի թրթուար իր զէմքին վրայ . մեղամտովի, աւելի՛ թաղծագին երեւոյթ մը ունի : Հայրը, որ ամէն օր կուգար կը հայէր իր զաւակը, օր մը ա՛լ բաւական նկատեց Մայաքիննց խնամակալութիւնը, և տուն տարաւ Յօման :

Իկնատ կը գուրգուրայ իր տղուն վրայ : Պատմութիւններ, հէքեաթներ կը պուսցէ, բայց զաւակը կը յարատեւէ իր բնածին տրամադրութեան մէջ :

Անգամ մը — գեւ ութը տարու չկար — կը հարցնէ հօրը .

— Հայրի՛կ, ուրկէ՞ կուգաս :

— Վօլկա գացի եկայ :

— Հոն աւազակութիւն ըլլիր, կը շարունակէ հարցնել տղան, մեղմօրէն :

Կ'երևակայէք հօրը կրած արաւորութիւնը :

— Այո՛, հայրիկ, դուն աւազակ մըն ես : Ես աղէկ գիտեմ, կը շարունակէ Թոմաս, աչքերը թարթելով :

— Ես վաճառական մըն եմ, կը պատասխանէ հայրը խստօրէն :

Բայց Թոմաս չի համոզուիր :

Ինք տարեկանին, հայրը կ'առնէ Վօլկա կը տանի զինքը . ու իր էրեւմ շոգենաւով կը պտտցնէ ամենի գետին վրայ :

Թոմաս ոչինչ կը զգայ :

Յետոյ Աստրախան կը տանի : Տղան ամեն ունի իր հօրը երկիւղաւի աղբեցութեան նշանները կը տեսնէ : Շոգենաւին մէջ, Կորտիէֆի բոլոր պաշտօնեաները, ծառաները կը փայփայեն, կը գուարճացնեն զինքը :

Ջոջորէին երեւոյթ տրտուկներ կը լսէ հօրը զէմ, անոր բացակայութեան պահերուն :

[Մնացեալը յաջորդիւ]

ԵԱՐԱՐԵ ՄԻՍԱԲԵԱՆ

Տխար Արշաշէս Թերզեան, Տեր եւ Տիկին Սարգիս Յովնանեան եւ Մաղազանեան ընտանիքը իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը ներկայեն ամեն անոնց սրտնք բարեհաճեցան ներկայ գտնուիլ իրենց ողբացեալ կնոջ, աղջկան և հարսին՝ Տիկին Թագուհի Ա. Թերզեանի յուղարկաւորութեան հանդէսին և իրենց ցաւակցութիւնները ներկայեցին այս ախուր առթիւ :

ՊԶՏԻԿ ԵՐԳԵՐ

— 302 —

ԵՂԵԱՄ

Շարժ մը եղեալն տեսայ առտուն.
ըսի իրեն. «Կայրա՛կ արթուն,
«մարգարտե՛ն վառ, ձիւնե՛ն ներսակ,
«պատմե՛ ինչ որ կայ կործինդ սակ»:

— «Առաջ եի շաղ ու շոգի.
«եսքն արցունքի եղայ հոգի.
«ցուրտ կողերեկն՝ անպերուն սառ,
«վար ձիւնուեցայ, աշպէս դար վար...»:

Ճանչցա՛ր փոքր եղեա՛մ անդորր,
ճանչցա՛ր Սերը իմ սիրտիս խոր.
ա՛ն աչ վառ եր, փողփողեկե՛ք,
բայց առտու մը գտայ սառած,
հոգիներու սա ցուրտին մեջ...:

10 Փետր. 1908

ՆՈՐ ԱՇՈՒՂ

ՅՈԳՍՈԳ

Այն մարդը որ ծախելու կեպէ esprit մը... զոր չունի, շատ չի տարբերիր այն մարդէն որ կեզծ դրամներ կը քէշ:

* * *

Խօսակցութիւն երկու բարեկամներու միջև որոնք զատ զատ մէյմէկ որբեայրի կիներու հետ ամուսնացած են.

— Ձեռ գիտեր, եղբայր, ի՞նչ անսամելի բան է կին մը ունենալ որ շարունակ իր նախկին ամուսնոյն վրայ կը խօսի:

— Դուն նորէն բաղդաւոր ես. հապա ես ի՞նչ բռնո՞ր, կինս... Ինծմէ ետքը առնելիք էրկանը վրայ կը խօսի անդադար:

* * *

Սէրը բանաստեղծութեան կը մղէ զմարդ, ինչպէս անօթութիւնը... դողութեան.

* * *

Ունայնամիտ, պէրասէր կիներն են որ իրենց ձեռքերը կը դործածեն մատնիներնին ցուցադրելու համար:

Խեղացի կին ես անոր կ'ըսեմ որ իր ձեռքին կուտայ... Ընդանը դոցելու պաշտօնը:

* * *

Անճոռապան ըլլալու կառարեալ իրաւունք ունին այն մարդիկ

որ գեղեցիկ չեն քսան տարու եղած ատեններն, ուժով՝ երեսունին, խելացի՝ քառասունին և հարուստ՝ յիսունին:

Անշուշտ խօսքը չեմ ընել որ անոնց որ բնաւ աշխարհ գալու չէին:

* * *

Շատ անհեթեթ, շատ անճոռնի կը գտնեմ որ ծախու առնենք կրկան մը գգուսանքները այն մետաղով որով ուրիշներ օխա մը կու վու միս ծախու կ'առնեն շուկայէն:

* * *

Գերմանիոյ վեհափառ կայսրը, հարցման մը պատասխանելով րսաւ.

— Ես կրնեմ երեք յատկութիւն կը պահանջեմ որոնց երեքն ալ Ք ով կ'սկսի. Քիրիւն, Քիւնսեր, Քուրն: (Նկեղեցի, զաւակ, խոհանոց):

Ընդհակառակը ես ալ երեք յատկութիւն կը պահանջեմ. կրնեմ որոնց երեքն ալ... Ք ով կը վերջանան.

Այ՛, ունի, արունի:

Gustibus!... մնացածը գիտէք, չէ՞:

* * *

Այս օրուսն Շոգունգս շատ կարճ մնաց և չեմ կարծեր որ հաշտ աչքով նայի ասոր... Մամուրեան բարեկամս:

Երկնցնելու համար ստկայն, ուրիշ բան չի մնար ինծի բայց եթէ քիչ մըն ալ փոխ առնել ուրիշէն:

Տանտիկիներն ալ ասանկ կ'ընեն, երբ տունը լիմոն չի գտնուիր, քովի տունէն կուզեն հատ մը:

* * * Թէև ոչ ամէն ատեն, բայց երբեմն կը պատահի որ սիրուն բաւերու հանդիպինք Անգլիական թերթերու մէջ:

Օրինակ ձեզի:

Լօտոմոնեան օրաթերթ մը հետեւեալ հարցումը ըրած է իր ընթերցողուհիներուն:

— «Պիտի ուզէի՞ք էրիկ մարդ ըլլալ»:

Հարիւրաւոր պատասխաններու մէջ քանի մը հատ շատ շիրիւներ կան:

Քաղենք:

— Աղւոր բան է աղջիկ ըլլալը, բայց շատ աւելի... հանգիստ է աղայ մարդ ըլլալը: Փորձութիւնը մեծ է, բայց եւ համբան գտած եմ մէջէն ելլալու: Իբրեւ կին կը շարժիմ, և կը մտածեմ իրրեւ էրիկ մարդ:

— Աշխարհիս վրայ չկայ կին մը ինձմէ սկսելով, որ կեանքին մէջ գտնէ վայրկեան մը զղջացած չլլայ էրիկ մարդ ծնած չլլալուն:

Եւ այս սողերը ստորագրած է տունը մնացած աղջիկ մը:

— Էրիկ մարդ ըլլալ... բայց տակէ աղւոր ինչ բան կայ ինծի պէս սգեղ աղջկան մը համար:

— Զիս ճանչցողները, իրաւունք պիտի տան անշուշտ ինծի եթէ որ և է փափաք չունենամ էրիկ մարդ ըլլալու:

— Պարագայէն կախում ունիւ եթէ մինչև երեսուն տարու ըլլալըս, ամուսին մը չի գտնեմ, ապահովուպէս պիտի զոյժամ աղջիկ ծնած ըլլալուս:

Դեռ չառեր կան, բայց կը վախնամ մէջ բերելէ . . . գայթաղողութիւն չի պատճառելու համար:

Յ. Ա.Լ.ՓԲԱՐ

Լ Ր Ա Ք Ա Վ

ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԷՆ

ԱԶԳ. Ս. Լուս. Հիւանդանոցի նախորդ հոգաբարձութիւնը իր երկամեայ շրջանը բոլորած ըլլալով հրաժարական տուած է: Ազգ. վարչութիւնը արդէն ձեռնարկած է նորընտիր հոգաբարձութիւն մ'ընտրելու, բայց վերջնական կազմակերպութիւնը յառաջիկայ Թիւով պիտի արձանագդրենք վերջնականապէս:

ՆՈՐԱՆՏԻՐ հոգաբարձութիւնը ներկայ Թիւով պաշտօնական ազգ մը կ'հրատարակէ Թերթիս մէջ, նոր կանոնագրի համեմատ նոր ընտրութիւններ ընելու համար, տարակոյս չունենք սակայն որ նախորդ տեսուչ՝ Մինասեան էֆ. պիտի վերահաստատուի իր պաշտօնին մէջ իբր կարողագոյնը և ձեռնհասը: Նոյնպէս փափաքելի պիտի ըլլար որ՝ նորընտիր հոգաբարձութիւնը՝ հրատարակութեան տար հիւանդանոցի նոր կանոնագիրն, որպէսզի հասարակութիւնը ևս հաղորդ ըլլայ հոգաբարձութեան հետ անոր արամադրութիւններուն և երկուստէք պարտականութեանց:

ԺԱՍԱՆՈՒՄ

ԱՆՅՅԱԼ շաբաթ օր քաղաքս հասան Եգիպտոսէ Ագն. Տիկին Յ. Զ. Տիկնէր և Օր. Մէյ Գ. Եսայեան, իսկ Եւրոպայէ քաղաքս պիտի հասնի այսօր Տիար Զարեհ Էքիզլը:

ՆՇԱՆՆԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԵՐ հանդիմով կ'արձանագրենք՝ նշանափառութիւնը Տօքթ. Մախոխեանի Ագն. Օրիորդ Մէյ Գ. Եսայեանի հետ: Տօքթ. Մախոխեան Գահիրէ հաստատուած՝ արդէն շինած է համբաւ մը իր փափուկ արուեստին մէջ ունեցած յաջող ձեռնհասութեամբ և բարձր դասուն մէջ գրուած է արժանապայէ զիբք մը իր բարեմասնութեանց և ճշմարիտ արժանեաց շնոր-

հիւ իսկ Օր. Եսայեան, — զուտօր Մանչըսթըրընի Դէօրգ Եսայեանի՝ երեք եղբայր Գաւառ. Ժողովոյ Ատենայետ՝ Տիար Դուրաս Եսայեանի, — բաւական տարիներէ ի վեր իր հօրաբոլջ Տիկին Զարեհ Տիկնէրի հետ միասին կ'գտնուի և օժտուած է ընտիր գաստիրապետութեամբ և կրթութեամբ: մը Օր. Մէյ իր վրայ կը կեդրոնացնէ անմասն համեստութիւն մը, կրելով խնարհ ու ազնիւ սիրտ մը՝ որ իբր հաւատարիմ հայելի կը ցոլացնէ իր ճառագայթներն շնորհալի ու զեղանի դիմագծերու վրայ: Խմբագրութիւնս իր խորին շնորհաւորութիւնները՝ կ'ներկայէ երկու խօսեցեալներուն և Մախոխեան, Եսայեան և Տիկնէր ընտանեաց և ազգականներու, այս խիստ բարեյաջող խնամութեան առթիւ:

ԴՅՈՒՍՈՒՆԱՆ

ՊԵՐՏԻՉՈՒՆԷՆ կ'գրեն մեզ. — Փետր. 14ին հողին յանձնեցինք մարմինը Պատ. Յովար Արապեանի, զարգացած անձ մը որ վաղաժամ կը խլուէր անագորոյն ախտէն: Պատ. Յովար դեռ երիտասարդ՝ ճանչցուցած ու սիրցուցած էր իր անձը իրրեկ կրթական և հոգեւոր պաշտօնեայ: Տեղիս Ամերիկեան Բարձր. Վարժարանի նախկին շրջանաւարտ՝ ուսուցչական պաշտօններ վարած է յաջողաբար Ռոտտսթոյի, Նիկոմիդիոյ, Տարսնի մէջ, և հոս Ատեն մը մատակարար կարգուած է Ռուսթըմեան վարժարանին. յետոյ ուսանող եղած է Մարգուանի Ստուլուսքին: Տնտեսական ուրիշ յաջողապէս շրջանը բոլորելով՝ նոյն ատեն քաղաքացեալ կոչուած է Պրուսայի հայ բողոք. Ժողովուրդին կողմէն: Թէև կարճ, բայց խիստ արդիւնաւոր ըլլալ կը խոստանար իր այս պաշտօնը: Հանգուցեալը քեռային էր Մեծ. Տօքթ. Յովասէր Ստեփանեանի որուն կը յայտնենք մեր ցաւակցութիւնները:

Խմբագիր-Տնօրէն Մ. ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ ՈՐԴԻ * Տպագրութիւն Մ. ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ ՈՐԴԻ

ՎԱՀԱՆ ԶՄԻՌՈՆԱԿԷՍԵԱՆ

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆՔ
ԺԱՄԱՅՈՅՑԻ ԵՒ ԶԱՆԱԶԱՆ ԱՊՐԱՆԱՅ

ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻ

ՇՈՒՀԱ - ՊԵՏԵՍԹԵՆ ԹԻՒ 14

Մ Ա Ս Ն Ա Ճ Ի Ի Ղ

ՇՈՒՀԱ - ՊԵՏԵՍԹԵՆ ԹԻՒ 40

Սոյն վաճառատանց մէջ միշտ պատրաստ կը գտնուին 20.000 կտոր ժամացոյց ոսկիէ, արծաթէ, նիքէլ սև, պատիկ զարթուցիչ, Ռսկիէ շղթաներ արանց և կանանց համար ա. մենք ալ զուտ եւ անխարդախ ոսկիէ ըլլալուն մասնաւորաբար կ'երաշխաւորուի:

Այնիւ յաճախորդաց ու շաղրութիւնը կը հրաւիրեմ որ անոտ զբ. քլամներէ չը շմորին, ի վերջոյ յօսախար պիտի մնան, վաճառատանցս հանրածանօթ պատու որութիւնը ու երկարամեայ առևտրական ուղղամտութիւնը կրնայ գրաւական մ'ըլլալ իրենց թէ, երկու վաճառատուններս դիմողք կատարելապէս գոհ պիտի մնան իրենց կատարած գնումէն:

Մտնեաւորաբար մեր գաւառացի արհեստակից եղբարց ու շաղրութիւնը կը հրաւիրեմ մեր վաճառատանց վրայ, աժ. նութեան ու ապրանսց տոկունութեան մասին փոխանակ յանձնակատարներու միջոցս ապսպրանքներ ընելու լաւ ևս չէ՞ եթէ անգամ մը փորձեն մեզի հետ գործելու, զի մենք Ամերիկեան և Եւրոպեան էն հսկայ գործարանատէրներուն հետ մասնաւոր պայմանագիրներով կապուած ըլլալով ու ա. մենադոյն շահը մեզի բաւ համարելով. պիտի կարենամք շատ աւելի նպաստաւոր պայմաններով իրենց ուզած տեսակները հայեալել:

Ժամացոյցներու յարդարում Երաշխաւորեալ

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY
ASTOR LENOX TILDEN FOUNDATION
500 5TH AVENUE NEW YORK 17, N.Y.

Acquired by the
New York Public Library

from the
Library of the
New York Public Library

1912
New York

1912
New York

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY
ASTOR LENOX TILDEN FOUNDATION
500 5TH AVENUE NEW YORK 17, N.Y.

Acquired by the
New York Public Library
from the
Library of the
New York Public Library

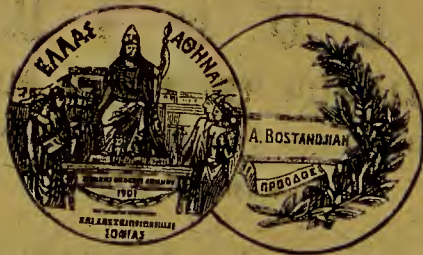
1912
New York

1912
New York

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY
ASTOR LENOX TILDEN FOUNDATION
500 5TH AVENUE NEW YORK 17, N.Y.

Acquired by the
New York Public Library
from the
Library of the
New York Public Library

1912
New York

Médaille d'Or de l'Exposition d'Athènes 1860

ՀՈՎԱՆՈՑՆԵՐ ԶՄՈԱՆ ԱՐԹԻԻ ԷՔԼԵՐ

Ի ցայց զրոժ է կանոնաց Հա
մար, զոյնզոյն, զկմացկուն
ու ճաշակոտու Հովանոցներու
Հիմնալի գանազանութիւն մը,
Հովանոցներ որոնց շքեղու
թիւնը ու կառարելութիւնը
ԿԸ ԳԵՐԱԶԱՆՑՆԵՆ նոյն իսկ
ԵՒՐՈՊԻՈՅ ՄԷՔ ՊԱՏՐԱՍ-
ՏՈՒԱԾՆԵՐԸ:

ԵՎԷԻՔ ԱՆԳԱՄ ՄԸ ՏԵՍՆԵԼՈՒ

ու վառա՛հ եղիք թէ նոյն իսկ
ձեր ամենէն պծուարահաճները
պիտի գոհանան ամէն տեսա-
կէսներով, — Նորոթիւն,
Նորոթիւն, Պժմութիւն:

ԵՎԷԻՔ ԱՆԳԱՄ
ժօտ պիտի դանէք նոյնպէս,
Հովահարներ որոնք գեղեցիկ-
ջերս սառցած է, Պայուսակ-
ներ, Հեռագրատակներ, Չեղքի
կողմներ, Գաւազաններ, զար-
դարանքի առարկաներն են:

Դաւադի գնողներուն հաւար

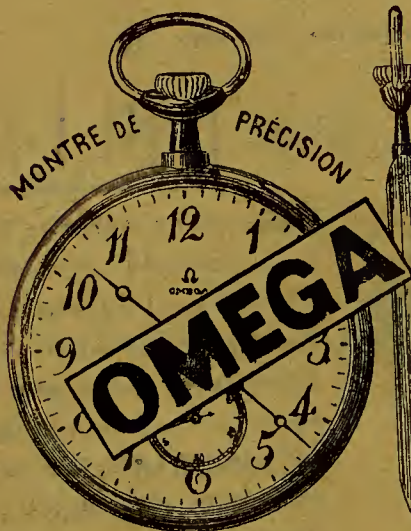
ԷՔԼԵՐ Ինչ հասցէն
ՅԱԿՈԲ ՊՈՍԹԱՆՃԵԱՆ
ՇԻՂԵՆԻԵՐ Փողոց — Ի Զ Մ Ի Բ

Օ Մ Է Կ Ա

ՏԻԵԶԵՐԱՀՈՉԱԿ ԳՈՐԾԱՐԱՆ ԺԱՄԱՑՈՅՑԻ

Ե. Ի. Ր. Պ. Ի. ՈՅ Ե. Մ. Ե. Ն. Ե. Ն. ՎԱՐՆԻՔՈՐԸ

ՀԱՍՏԱՏԵԱԼ 1848ԻՆ

ՕՄԷԿԱ ՈՍԿԻ, ՍՐԾԱԹ, ՆԻՔԷԼ, ՊՈԼՊԱՏ ԺԱՄԱՑՈՅՑՆԵՐ

ՕՄԷԿԱ Մեծագոյն մրցանակ 1900ի Բարիզի ցուցահանդէսէն:

ՕՄԷԿԱ. — Այս ժամացոյցերու յատկութիւններն են՝

Ճշգրտագոյնութիւն, տոկունութիւն և նորոգութեան դիւրին միջոցներ:

ՕՄԷԿԱ Դիւրամտաշիլի զինքերով ծախուած ժամացոյցերու ամենէն սքանչելիներն են:

ՕՄԷԿԱ Ամեն մարդու զբոսայանին մէջ գտնուելիք միակ ժամացոյցն է այս:

ՕՄԷԿԱ

Անմրցելի, անբաղդատելի միակ ժամացոյցներն են ասոնք:

Դիտել առ միակ ներկայացուցիչն՝

ԱՐՄԵՆԱԿ ԳԱՐԱԳԱՇԵԱՆ

Չուխա - Պէգեարէն Թ. Խ. 2 — Իզմիր

Միեւնոյն վաճառատան մէջ կը գտնուին նաեւ մեծ մքերք մը ուրիշ ամէն տեսակ ժամացոյցներու տրանց եւ կիներու համար շրջաններ գոհարեղէններ ինչպէս նաեւ ժամագործներու եւ ոսկերիչներու յատկ ամէն տեսակ գործիքներ:

Յանձնարարութիւնք փութով եւ պատուաւոր կերպով կը կատարուին:

Ստացած ենք

Մատթէոսեան տպարանէ լոյս տեսած

ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԱԺԱՆԴԱ զին 7, 5, 8 շրշ:

ԳՐԱՆԻ

» 3 շրշ:

ՊԱՏԻ ՕՐՈՑՈՑԸ

» 2 շրշ:

THE GRESHAM

“ ԿՐԷՇԱՄ ”

ԿԵԱՆՔԻ ԱՆՎԼԻԱԿԱՆ ԱՊԱՅՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ի ԼՈՆՏՈՆ

ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆ 1848 ՏԵՆ.

Գոյլ Ընկերութեան	Ա. Ո.	9014,532
Տարեկան հասույթ	» »	1,438,659
Վճարուած գուեարներ	» »	20,474,666

ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵԼԻ ԼՈՆՏՈՆ

Ընկերութեան Ապահովագրական ընդհանուր կանոններու մէջ մա-
նաւանդ 24 թղ. յօդուածը խիստ ուշադրաւ ըլլալով կ'ենդկայենք, ո-
րով « Ընկերութիւնը կ'ընդունի Օսմանեան գատարաններու վճիռներն
ո՛րք է տարբերութեանց առջեւ:

Ա-եւ ընդհանուր տեղէն-իւնեան համար բիւլետէն ընդհանուր բարեփոխութեան

ՇԱՐԼ ՈՒԻԹՕԼ եւ Ընկ.

C. WHITTAL & CO

ԲԱՑԱՌԻԿ ՍՈՒԹ ՄԸ ԵՒ ԳԵՐԱԶԱՆՑԱԼԵՍ ԱՆՈՐԱԺԵՃՏ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

(ՏԵՏԵ ԱՍԵՂՆԱԳՈՐԾՈՒԹՅԱՆ.)

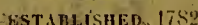
Հեղինակ ՄԻՐՏԻՉ Յ. ՈՍԿԻՆԱՐ

Զարդանկարիչ եւ Գծագրիչ

Ասեղնորդութեան արհեստին վերջին նորութիւններն ու վնձաւորները ի մէջ
խտացուցած և տեղական ամենէն պահանջուններու ու ամէն նորր և դժուարահաճ
ճաշակներու զոնացում տուող զերազանցորէն եզական Առաջնորդ մը անդամաւոր
Տիկիննց և Յիւրդիներու համար: Եւրոյ 100 մեծադիր էջերէ բողկացած 34X48,
այն մեծամասն ու խնամուած հաւաքածոն մեծ ու համակիր ընդունելութիւն մը զտած
ըլլալով ամէն կողմէ ցրեթէ սպառելու մօտ է: Ուստի արուեստասէր Տիկիններ ու
Թիւրդիներ պէտք է փութան շուտով տիրանալ կոնացի փափուկ ու նորր մասնե-
րու յատուկ այն գեղեցիկ ու ճոխ գործին, վճարելով մի միայն 25 զրշ ի համեմատ
գին մը, խիստ աժան և հիմնապէս զիրարմատչելի ամէն քանակ:

Գործին անբաղդատելի արժէքը բժրունդ ամէն անձ փութայ նպատակ ունի
այս առիթէն:

Գ՛տնուի Մամուրեան Գրատունն - Իգմիր Կեղրտնատեղին է ի Տրապի-
զոն հեղինակին Հօր՝ Խեբնապահաւ Յովսէփ Էճ Ոսկինարի բով, կը գը-
շուի նաեւ բոլոր գրաւաճառներու մօտ:

Դրամագլուխ և պահեստի դրամ՝ Ա. Ռ. 4,500 000

Տարեկան հասոյթ Ա. Ռ. 1,500,000

«ՖԷՆԻՔՍ» 122 տարի է ի վեր հիմնուած սոսկ հրդեհի և
պահովագրութեան ընկերութիւն մ'է և ցարդ հաւանքած
էրանաւորքան 27.000.000 Ա. Ռ. մնասց համար:

(ՏԵՆԻՔՍ) Կ'նայոհնախադրել հրդեհի գէժ շէնք, կարասի,
և ապրանք յոգժ հպաստանս որ պայմանենիքով: Դիմել տու

Հիաղօր Ընդ Հ. Դսրծակաւ իղմլրի և Գտառաւոյ
F. BLACKLER

BRANCHE MARITIME

ETABL. A LONDRES EN 1720

[illegible]

խորհուրդ և զարգացումս որ արագ լինի և բոլոր

Մասնաւոր պայմանաց չունենալով՝ մի կնիքով ինչպէս
պահպանուի, նոյն կրակի արկածները, 10 որոնք պայմանա-
ժամով մի ձեւերանայնեցան (Docks) մէջ ինչպէս Մեզ լին-
նողնպէս և յիշատակ տեսնելով ինչպէս Մարտիկի Համար-
Համարակի եւ եւ:

Handwritten signature

F. BLACKLER

ԱՐԵՎԼՈՅՍ. — Գտակերպարդ Հայաթներթ ամնօրեայ, Ներքին
Ազգային, Քաղաքական, Գրական, Գիտական և Սոցիալական, Բնական
նորոգարութիւն. — Տարեկան խզմիրին Համար 80 դր. 4 յեջ 4 (Սոցիալական)
Պոստի և գաւառաց. Համար տարեկան 108, յեջ 3 յեջ 4 (Սոցիալական) 26

Step 5a Slope: $\frac{1}{2}$ Y-intercept: $(0, 1)$

ՆՈՐԹ-ՅԷՐՆ

(NORTHERN)

ՀՐԴԵԶԻ ԵՒ ԿԵԱՆՔԻ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Իզմիրի Գործակալութիւն հաստատուած 1864ԷՆ Ի վեր

Դրամագլուխ Ընկերութեան Լ. Ս. 3,000,000

Տարեկան հառոյթ » » 1,600,000

Պահաւոր գումար » » 6,673,000

Ընկերութիւնս նպատաւոր պայմաններով կապահովագրէ անշարժ կալուածներ, գործարաններ, ամեն տեսակ ապրանքներ ևն. ևն.

Ներկայ թեմայ համար գիմնադրութեան

ՃԷՅՄՍ ՀԱԹԳԷՆՍՕՆ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԳՈՐԾԱԿԱԼ ԵԶՄԻՐ ԵՒ ՓԻՔՐ ԱՍԽՈՑ

Յրանկոյ քաղ, Բասաժ Սթուրցունէկեր

ԻՆՆԻՕՆ ԵՒ ՖԷՆԻՔՍ ԷՍՐԱՆԻՕԼ

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ՄԱՑԵՍԼ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԴԵԶԻ, ԿԵԱՆՔԻ ԵՒ ԱՐԿԱՇՆԵՐՈՒ ԴԵՐ

Բարից 59 թիւ Rue de l'Arcade. հասցաւեալ 1864 ին

Դրամագլուխ, պահեստի, կալուածներ աւելի քան 80,000,000

ԿԵԱՆՔԻ ՃԻՒԳ. — Եւ յիշ մէկ ընկերութիւն Ինիօն եւ Ֆէնիքս Էսրանիօլ Ընկերութեան նախ առաւելութիւններ կրնայ տալ Սթուրցունէկեր իր ապահովութեան տրամադրելի գումարը (garantie) ապահովագրութեան գործադրելի համեմատութեամբ հարիւրին դէմ 280 առաւելութիւն ունի, եւ թէ իր սակերուն ամենութեան դէմ եւ ոչ մէկ ընկերութիւն կրնայ մրցիլ, Տրուած տարեկան շահաբաժիններն կանխիկ են ու առաջին տարեկան կ'վճարուին, Ու ամենէն աւելի կայ, մարդ Ինիօն եւ Ֆէնիքս Էսրանիօլ Ընկերութեան ապահովագրութեան վրէժին անգամ ապահովագրութեան կ'ըլլայ, Սթուրցունէկեր Ընկերութիւնը մահուան պարագային ապահովագրութեան գումարը տնտեսաւոր թող ընկերութիւնը բացէն avenants մ'ալ կուտայ որուն ոյժով (և այս առումը ստիճիմ' մը աւելի վճարելու) — ըկտը մը պատահած ատեն, բացի վճարուելիք կեանքի ապահովագրութեան Ինիօն Էնիօն Էսրանիօլ կ'վճարէ համաշարի կամ կէս և կամ մէկ հինգերոյց գումար մ'ալ բացէն (արկածին կտրեւորութեան չափով) Աւելի տողեկանեանց համար գիմնադրութեան Ընդհանուր գործակալութեան գրասենեակներն իրմիւ Դիլէճիէր Աւստրիական նախկատան վրայ:

ՏԻՐԱՆ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

ՅԱԶՈՐԴ ԹԻՒՈՎ

ԶԱՊԷԼ ԵՍՍՅԵԱՆ

Յ. ԱԼՓԻԱՐ

Կ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

Շ. ՄԻՍԱԿԵԱՆ

Վայելչաւէր Կիները

ՈՐՈՆՔ ԿՈՒՋՆՆ ՊԱՋՊԱՆՆԷԼ

ԻՐԵՆՑ ԳԵՂԵՑԿՈՒԹԻՒՆԸ

ՊԵՏՔ Է ԱՄԵՆ ՕՐ ԳՈՐԾԱԾԵՆ

ՃԵՄԱՐԻՑ

ՔՐԷՄ ՍԻՄՈՆԸ

ԿԼԻՍԷՐԻՆՈՎ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ

ՀՆԱՐԱՌԱԾ 1860

ԱՄԵՆԱԶԻՆ

ԳԵՂԵՑԿԱՅՆՈՎ ԶԲԵՍԸ

ԿԸ ԳՏՆՈՒԻ —

— ԳԵՂԱՐԱՆՆԵՐՈՒ — ՀՈՏԵՂԻՆԱՑ ԽԱՆՈՒԹՆԵՐՈՒ —

— ՊԱՋԱՐՆԵՐՈՒ ՄԷՋ —

ԳՆԵԼՈՒ ԱՏԵՆ Լառ Ողադրութիւն Ընեղ --

— ՎԱՃԱՌԱՆԻՇԻՆ ԵՒ ՄԵՐԺԵՂ

ԿԵՂԵ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ —

ԲՐՆՁԱՓՈՇԻ

ՕՃԱՌ

ՍԻՄՈՆ

ՔՐԷՄ ՍԻՄՈՆ

ԱՌԱՆՑ ՊԻՍՍՈՒԹԻ

ԲԱՅԱՐՁԱԿԱԳԵՍ ՄԱՔՈՒՐ

Ժ. ՍԻՄՈՆ -- ԲԱՐԻՋ